

MADÁRTÁVLAT

Madártani és természetvédelmi folyóirat

XVII. évf. 3. szám – 2010/ősz

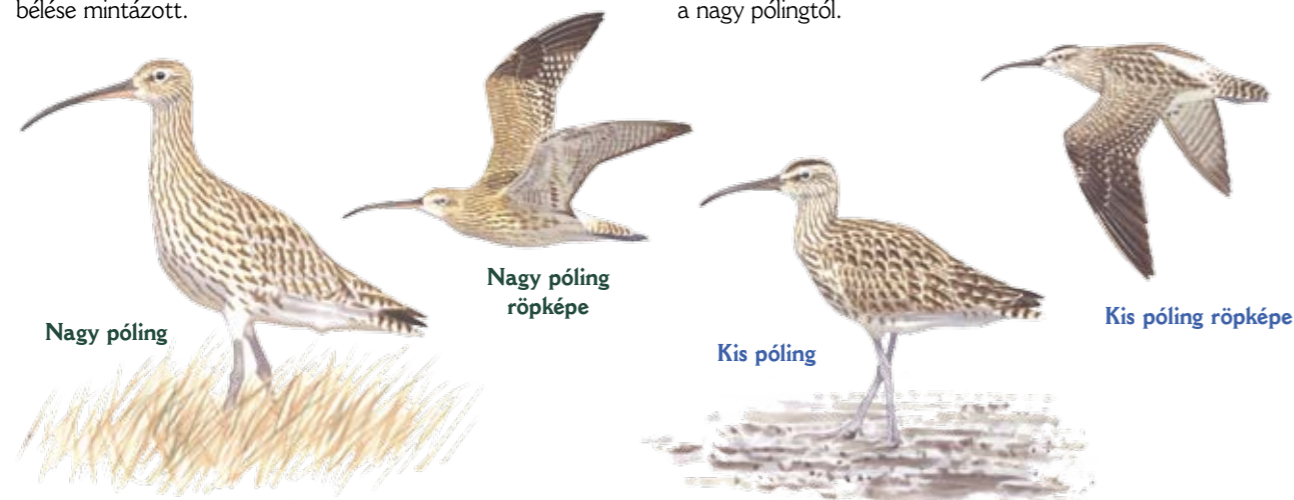
MADÁR HATÁROZÓ

PÓLINGOK

A hazai pólingok (*Numenius spp.*) elkülönítése némi gyakorlatot és tudást igényel. Elég félénk madarak, így a megfigyelésük körülményei nem mindig optimálisak.

A nagy póling (*Numenius arquata*) hazánkban szórványos fészkelő, azonban az őszi, nyári vonuláson elég gyakori az ország egész területén (a megfelelő élőhelyeken). Nem költő csapatai is gyakran nyaralnak át, elsősorban alföldi területeken. Nálunk két alfaja, valamint szép számban az ezek közötti változatos átmeneti alakok fordulnak elő. A keleti alfaj nagyobb, csőre rendkívül hosszú, szárnybélése hófehér. A nyugat-európai alfaj (a törzsalak) kisebb, sötétebb, szárnybélése mintázott.

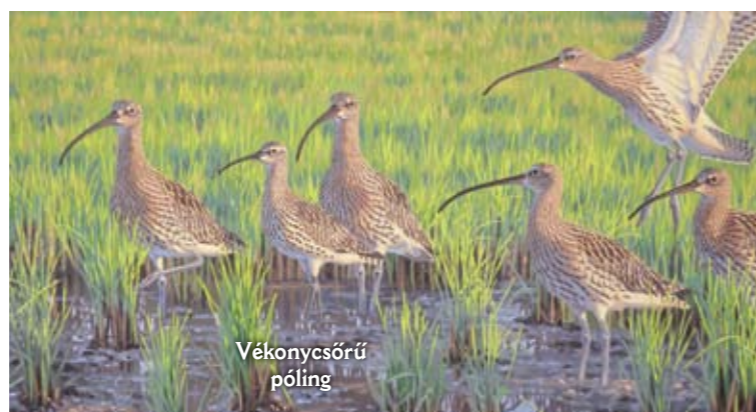
A kis póling (*N. phaeopus*) mintegy 20%-kal kisebb, sötétebb, rövidebb csőrű madár. Csőre általában erősen hajlott. Legfontosabb bélyege a fejtetőn világos sávval osztott barna sapka, amelyet azonban nem minden szögből lehet jól látni. Sokkal szembetűnőbb, könnyebben észlelhető jellegzetessége a sötét szemsáv, amely a sapkával együtt világos szemöldöksávvot fog közre. Nagyon jellegzetes, trillázó hangja van, amelyet legtöbbször röptében hallat. Ez egyértelműen megkülönbözteti a nagy pólingtól.

A vékonycsőrű póling (*N. tenuirostris*) sajnos az óriásalka óta az első olyan európai madárfaj, amely valószínűleg kipusztult. A világon az utolsó, bizonyított megfigyelése 2001-ben, a Kiskunságban volt. Azóta nincs hitelesített adata. Sokan reménykednek még, hogy kis állománya fennmaradt valahol Nyugat-Szibériában.

A kis pólinghoz hasonló méretű madár, a nagy pólingnál általában észrevehetően világosabb. Csőre nagyon vékony, rövid, csak kevéssé lehajló. A kis pólingénál valamivel kevésbé kifejezett, de észrevehető sötét sapkája van, kantárja és szemsávjá sötét, ezek kiemelik világos szemöldöksávját. Mellének alsó részén, és az oldalán jellegzetes csepp, vagy szív alakú foltok vannak, amelyek a világosabb, általában hófehér alapon még kifejezettebbek. Szárnybélése minden tollzatban hófehér, farkán kevés, vékony csík van, így a farokrész is szembetűnően világos. Lába rövid, és sötétebb a nagy pólingénál. A nagy pólingnál feltűnőbben gyorsabban szedeget, kissé szaggatott mozdulatokkal.

Mivel rendkívül ritka fajról van szó, minden kérdéses megfigyelést a lehető legjobb minőségű fotókkal, videóval (ez talán még a fotónál is fontosabb lehet) lenne szükséges alátámasztani, hogy utólag minél több bélyeget lehessen ellenőrizni egy gyanús madáron.

Grafika: Kókay Szabolcs - www.kokay.hu

Kiadja a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) kiemelten közhasznú társadalmi szervezet

A madárbarát Magyarországiért

1121 Budapest, Költő utca 21.
Tel: 275-62-47
Fax: 275-62-67
www.mme.hu

Főszerkesztő: Ujhelyi Péter

Munkatársak:

Bagyura János Kerecsenvédelem
Fatér Imre Tűzokvédelem
Hadari Tibor Faunisztika
Horváth Márton Parlagias-védelem
Horváth Zolt Természetvédelem
Kaiser Mónika MME-hírek
Karcsa Zsolt Vonuláskutatás
Králl Attila Natura 2000
Lovászi Péter Gólyavédelem
Magyar Gábor Általános madártan
Nagy Károly Monitoring
Orbán Zoltán Társadalmi kapcsolatok
Péchy Tamás Rákospipera-védelem
Szép Tibor Általános madártan

Tudományos tanácsadók:

Aradi Csaba (Hortobágyi Nemzeti Park, ny. ig.)
Csányi Vilmos (akadémikus, ELTE Etológiai Tanszék, ny. tszvez.)
Csorba Gábor (Magyar Természettudományi Múzeum Állattára)
Csörgő Tibor (ELTE TTK, Biológiai Intézet)
Fekete Gábor (akadémikus, MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézet)
Kordos László (Magyar Állami Földtani Intézet)
Láng István (akadémikus, MTA elnöki tanácsadó)
Molnár V. Attila (Debreceni Egyetem, Növényzeti Tanszék)
Papp László (akadémikus, MTA-MTM Állatökológiai Kutatócsoport)
Somogyi Péter (akadémikus, Anatomical Neuropharmacology Unit, University of Oxford)

Fotográfiai tanácsadók:

J. Artyuhin • **Berta Béla** • **Forrásy Csaba**
Imre Tamás • **Kalotás Zsolt** • **Kármán Balázs**
Máté Bence • **Nehéz László** • **Novák László**
Streit Béla • **Suhayda László** • **Vizúr János**

Grafikusok: **Kókay Szabolcs**, **Matyikó Tibor**,
Zsoldos Márton

Tipográfia: **Gór András**
Tördelés, nyomdai előkészítés: **Kitaibel Bt.**
Szerkesztőségi titkár: **Bányai Lászlóné**
Terjesztés: **Harangi István**

Alapító főszerkesztő: **Schmidt Egon**
Felelős kiadó: **Halmos Gergő** az MME igazgatója

Nyomás és kötés: **Korrekt Nyomdaipari Kft.**
Felelős vezető: **Barkó Imre** ügyvezető igazgató

ISSN 1217-7156

Támogatóink:

A címlapon: **Vörös kányák** – **Kovács András** felvétele

Címlapterv: **U.P.**

Kéziratokkal és lapszerkesztéssel kapcsolatos információk:
www.madartavlat.hu

Az Élő Magyarországért

A természetvédelem súlyát minden országban alapvetően meghatározza, az hogy az aktuális kormányzat hogyan kezeli e területet. Ez hazánkban sincs másképp. Már megemlékeztünk róla, hogy az idei év a biológiai sokféleség védelmének nemzetközi éve, azaz az Egyesült Nemzetek Szervezete – felismerve a fajok és élőhelyek eltűnésének globális problémáját – megpróbálja a kormányok figyelmét felhívni, hogy többet kell tenniük. Ebben az évben megalakult a Magyar Köztársaság új kormánya, és kezdeti lépésként beolvasztotta a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztériumot a most már Vidékfejlesztési Minisztériumnak hívott csúcsmisztériumba. Ha a minisztériumot Természeti Erőforrás Minisztériumnak hívnák és célja elsősorban hazánk természeti erőforrásaival való fenntartható gazdálkodás lenne, ezt jó hírek is vélhetnénk. Azonban az első lépések arra mutatnak, hogy ez a természetvédelem gyengülését eredményezheti.

Mi a civil szervezetek szerepe ebben a helyzetben? Nyitottan fordultunk a felálló kormányhoz, kérve a Környezetvédelmi Minisztérium önállóságának megtartását. Javaslatainkat megfogalmaztuk a kormány felé, amelyre átfogó válasz nem érkezett. A Natura 2000 hálózatot, a nemzeti parkokat és természetvédelmi őrszolgálatot érintő kritikákkal szemben kifejtettük álláspontunkat személyes egyeztetéseken és a sajtóban is. Leveleket írtunk a miniszternek. Csak reméljük, hogy aggodó szavaink meghallgatásra talál.

Szervezetünket a természetért felelősséget érző 200 fő alapította 36 évvel ezelőtt. Azóta a hazai természetvédelem kisebb-nagyobb buktatókkal tarkított útja összességben jelentős fejlődést mutatott az egyre nehezedő társadalmi, gazdasági közegben. Ezen időszak alatt a természetvédelmet képviselő állami szervezetek sokat változtak. Csupán a rendszerváltás óta 6 kormány 12 minisztere követte egymást, hol jobb, hol rosszabb irányba terelve a természetvédelem ügyét. Ezalatt az MME folyamatosan kitartott az általa képviselt értékek mellett, és próbált a természetvédelem céljainak érdekében a mindenkor állami természetvédelemmel együttműködésben dolgozni. Szeretném hinni, hogy közel 10 ezres tagságunk és szimpatizánsaink hatalmas taborának hangja meghallgatásra talál, és az új kormány is felismeri, hogy természeti értékeink és erőforrásaink mit jelentenek az ország számára. Az a tudat erősít, hogy az MME már 36 éve kitart és még ennél sokkal tovább fog küzdeni az élhetőbb világért. Kormányok jönnek, kormányok mennek, de az MME-nek mindig ott kell állnia és a tudás és értelem bázisán dolgozva egy olyan országért, amely felismeri hosszútávú céljait, és a rövidtávú érdekeket felülbírálva hajlandó tenni érte.

Ezeket a hasábokat is szeretném felhasználni arra, hogy üzenjünk a Magyar Köztársaság vezetőinek. Természeti értékeink eltűnésben vannak! Fenntarthatatlanul gazdálkodunk természeti erőforrásainkkal! A természetvédelem nem jölétünk gátja, hanem letéteményese. Ha nem változtatnak a jövő magyar kormányai azon a hozzáálláson, ahogy a természetvédelem ügyét megtört érdekességgé vagy éppen eltörendő akadályként kezelik, akkor komoly gondok lesznek.

2011. január 1-től fél éven át Magyarország tölti be az Európai Unió Tanácsának soros elnökségi tisztségét, amely ritkán adódó lehetőség arra, hogy Magyarország kinyilvánítsa a természet megőrzése iránti elkötelezettségét és megmutassa hazánk természetvédelmének nemzetközi szinten is sokra tartott eredményeit. Ebben az időszakban a természetvédelem szempontjából példátlanul fontos döntések lesznek napirenden az Európai Unióban, s noha nem egyedül hazánk fogja meghatározni a jövőbeni irányokat, most többet tehetünk azért, hogy az ügyek jó irányba haladjanak. Ebben az MME teljes erőbedobással segíteni kívánja hazánk kormányát.

Szeretném azt hinni, hogy nem kell totális környezeti-társadalmi katasztrófának bekövetkeznie ahhoz, hogy elkezdjünk reálisan gondolkodni. Szeretném ezt hinni, mert gyermekeimnek élhető világot álmodtam. Egy Élő Magyarországot!

Halmos Gergő

A tartalomról

4	A MOLNÁRFECSKE	
7	25 ÉV MADARAK KÖZT A BÓDVA-VÖLGYBEN	
10	GÓLYA ROADSHOW BORSOD MEGYÉBEN	
13	AZ ÉNEKES HATTYÚ (CYGNUS CYGNUS) FÉSZKELÉSE MAGYARORSZÁGON	
16	AZ ÉN ALFÖLDEM	
26	AZ ELSŐ MADÁRBARÁT KAMPUSZ AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN	
35	ÉPÍTÜNK FANTASZTIKUS FARA KAST!	

A molnárfecske

© KALOTÁS ZSOLT

A 2010-es fecskék éve kapcsán ezúttal a molnárfecskét bemutató fejezetet tárjuk olvasóink elé, a centenáriumi Magyar madárvonulási atlaszból. A szöveghez kapcsolódó, tudományos igényű térképek és diagramok az említett atlaszfejezetben megtekinthetők (415–416. oldal), a szakirodalmi hivatkozásokat szintén az atlaszban találja meg a téma iránt behatóbban érdeklődő olvasó.

A molnárfecske (*Delichon urbicum*) Európában általánosan elterjedt, ember közelében fészkelő, közkedvelt madár. Politipikus faj. A hazánkban is fészkelő törzsalak, a *D. u. urbicum* É-, Ny- és Közép-Európától kelet felé Ny-Szibériáig elterjedt, telelőterülete Afrikában, nagyrészt a Szaharától délre található. A *D. u. meridionale* D-Európa, É-Afrika és Közép-Ázsia nyugati részének fészkelője, ismert telelőterületei Afrikában és DNy-Ázsiában találhatóak. A harmadik alfaj, a *D. u. lagopodum* K-, közép-ázsiai elterjedésű, a telet DK-Ázsiában tölti. A faj esetenként hibridizál a füsti fecskével (*Hirundo rustica*). Magyarországon 1993–2006 között 16 hibrid példányt gyűrttek.

Hosszú távú vonuló, az európai állomány a mediterráneum csaknem teljes szélességét kitevő vonulási fronton éri el Afrikát. A telelő madarak táplálkozó- és

pihenőhelyei kevésbé ismertek, és jöhetnek több tízmillió egyed szeli át évente a Szaharát, a megfigyelések száma viszonylag csekély. Az Európában és É-Afrikában 1994-ig megjelölt több mint egymillió példányból mindössze 20 került meg a Szaharától délre. Ez az arány a füsti fecskénél jóval magasabb, köszönhetően annak, hogy utóbbi faj jellegzetes éjszakázóhelyein, a nagyobb kiterjedésű nádasokban, vonulása során és telelőterületein is nagy számban fogható hagyományos módszerekkel. A molnárfecske nem éjszakázik nádasokban, és bár vannak szórványos megfigyelési adatok sziklákon, fák lombkoronájában éjszakázó csapatokról, a faj szokásai nem pontosan ismertek. Egyes feltételezések szerint a molnárfecskék a fészkelési – szűkebben a kotlási időszak – kivételével, a sarlósfecskékhez hasonlóan, nagy magasságokban, a levegőben töltik az éjszakát.

A molnárfecske tavaszi vonulása hazánkban március második felében kezdődik; a legtöbb madár áprilisban érkezik. Az öreg madarak a fiataloknál korábban érkeznek vissza a fészkelőterületekre.

A faj eredeti, természetes fészkelőhelyei a nyílt kitettségű sziklafalak. Ilyen telepekkel ma már csak Ázsiában találkozhatunk. Európai fészkelőhelyei elsősorban települések környékén találhatóak, beleértve a nagyobb városokat is. Kolóniákban fészkel, D-Európában több száz, szorosan egymás mellé épített fészekből álló telepei is megtalálhatóak. Észak felé haladva ezek kisebbek és lazább szerkezetűek. Megfelelő, elsősorban vízhez közeli épületeken azonban előfordulnak nagyobb fészektelepei is (pl. a Velencei-tó partja mentén).

A molnárfecske hagyományos fészkelőhelyeihez nagymértékben ragaszkodik. Angliai vizsgálatok alapján egy adott

fészkelőtelepen megjelölt öreg hímek 86%-a, míg a tojók 76%-a tért vissza pontosan ugyanarra a telepre a következő évben, de csaknem az összes visszafogás a kolónia 5 km-es körzetéből származott (hímeknél: 98%, tojókánál 97%).

A fészkelési időszak után a molnárfecske több száz csapatokba verődik. Magyarországon a faj tömegesen szeptember végéig tartózkodik, szórványos megfigyelések azonban még október második feléből is vannak.

Magyarországon nagyobb számban a hetvenes évek közepétől jelölnek molnárfecskét, de az utóbbi években egyre csökkenő mennyiségben. Elsősorban költési időszakban, nagyobb fészkelőtelepeken folytak gyűrűzések, ennek is köszönhető a viszonylag nagyszámú helybeni visszafogás (1576 példány 2975 esetben került hálóbá a későbbiekben a gyűrűzés helyén). Ezek közül a leg-

© ORBÁN ZOLTÁN FELVÉTELEI

többször kézre került madár 12-szer lett megfogva költőhelyén, 4 éven át. A legnagyobb távolságú belföldi visszafogás 45 km volt.

Nagyon kevés távolsági megkerüléssel rendelkezünk. Egyetlen magyar gyűrűs molnárfecske került meg külföldön; egy 1931-ben, Thóbiás Gyula által jelölt öreg példány Szerbiában került kézre. Magyarországon ez idáig összesen 3 külföldön gyűrűzött példány került meg, ezeket Máltán, Németországban, illetve Szlovákiában jelölték – utóbbit mindössze 10 km-re a gyűrűzés helyétől, a határ menti Szemerén fogták vissza.

A legidősebb, ismert korú európai madár 14 és fél éves volt. Magyarországon egy első évesen jelölt madarat 6 év után fogtak be ismét Dinnyésen.

Az európai költőpárok számát 9,9-24 millióra becsülik, ami számos É- és Ny-európai országban csökkenő tendenciát

© DREXLER SZILÁRD

mutat. Magyarországi állománya szintén csökkent az utóbbi években, 100-200 ezer pár közé becsülik. A molnárfecskét veszélyeztető legsúlyosabb tényezők közé sorolhatóak a táplálékbázisát tizedelő permetezés (például szúnyogirtás), valamint a közvetlen fészekleverések.

A városok terjeszkedése növeli fészkelési lehetőségeit, ugyanakkor a légszennyezés, így a repülő rovarok mennyisége korlátozza városi állományainak növekedését.

Králl Attila – Karcza Zsolt

© ORBAN ZOLTÁN

25 madarak közt év a Bódva-völgyben

Augusztus közepére csapatokba verődnek a fecskék, eltűnnek a gólyák a fészkek környékéről, és madárdal sem hallatszik már sehonnan. Ezek a jelenségek az ősz csalhatatlan előjelei. Ebben az időszakban a madarászok biológiai órája is megcsörren, és a völgy egy vadregényes pontjára vonulnak a madárlesre éhes embereket. A Bódva-parti madarászok között a sátorverés és táborépítés jelzi az ősz közeledtét.

1986-ban néhány lelkes kutató és madárbarát kíváncsi volt arra, hogy milyen madarak keresik fel őszi vonulásuk során a Bódva-völgyet, mennyire használják ki a völgy adottságait, honnan jönnek és hová mennek, milyen hatások befolyásolják vonulásukat. A kezdetben 1-2 hetes akció néhány év alatt augusztustól október végéig terjedő, két és fél hónapos programmá nőtt ki magát.

A tábor helyszínének kiválasztásánál nem csupán az Aggteleki Nemzeti Park területi érintése volt szempont, hanem a

Bódva-völgy kedvező adottságai is. Ez a völgyszakasz a környező, zömében erdővel borított területekhez képest változatosabb, a vonulás időszakában a madarak által kitüntetett terület. A völgyalji kaszálórétek között széles mezsgyék húzódnak, a hegylábakra, az erdők felé cserjés erdőszegélyek kúsznak fel. A két karsztforrás által is táplált ligeterdő foltokban és bokrosokban gyakori az őszi madárcsemegének számító bodza, som, szeder, kökény és kecskerágó. Hálóinkat ezekben a bokrosokban helyeztük el, és

helyüket az utóbbi 15 évben nem is változtattuk meg.

Vadregényes helyen és körülmények között, a civilizációtól elszigetelten zajlik itt a munka. Kevés olyan hangulatos dolog van, mint egy októberi hajnalon kibújni a meleg hálózsákból, majd a sátorból, és a ködben úszó völgyben kissé dideregve, egymást biztatva várni, míg a hegygerinc fölött végre feldereng a Nap egyre erősödő korongja. Az esti tábor-tűz mellett, a bográcsban rotyogó étel illata és a csillagos ég látványa mellett a

© HAUBERGER PÉTER

Tábori csendélet

Madárgyűrűzési bemutató

Ifjú madarász

jó hangulatú társaság tagjai soha nem is hiányolják az izzókat és konnektorokat.

A terület adottságainak megfelelően elsősorban erdei és cserjés élőhelyek madárfajaival találkozhatunk a vonulás során. Az erdőszél közelsége miatt a vörösbegy a leggyakrabban megforduló madárfaj a táborban. Nem sokkal marad el tőle a barátposzták egyedszáma, ezek – a többi posztáthoz hasonlóan – a terület gazdag boggyótermésén híznak mindaddig, míg el nem érik a vonuláshoz szükséges kondíciót. Gyakorinak számít még az énekes rigó, a fekete rigó, a csilpcsalpfüziike, az ökörszem, az erdei szürkebegy, a szén- illetve kék cinege. A vörösbegy és a barátposzták egész ősszel megfigyelhetők, más vonuló madárfajok csak a szezon egy részében láthatók, a területen történő

Őszapó

© GÁSPÁR GABRIELLA

megjelenésük vagy eltűnésük az ősz előrehaladtát jelzik. Általában már augusztusban elvonulnak a töviszúró gébicsek és a karvalyposzták, szeptember végéig távoznak a légykapók is. Az ökörszemek, királykák, szürkebegyek szeptember végén jelennek csak meg, a téli madárvendégek érkezésére pedig egé-

Bayszos sármány

© TÓTH LÁSZLÓ

szen október közepéig várni kell. Néha egy-egy kuriózumnak számító ritkaság is megjelenik, mint a királyfüziike vagy a vándorfüziike. A naponta befogott nagy távolságban álló hálók bejárásával komoly feladatot jelent. Egy őszi szezon alatt 6-7000 madarat jelölünk meg, a gyűrűzött madarak száma 25 év alatt meghaladta a 100 000 példányt.

A Bódva-völgyet a vizsgált időszakban a rövid- és középtávú vonuló fajok dominálnak, így a legtöbb visszajelzést a mediterráneum térségéből, elsősorban Olaszországból kapjuk. Legnagyobb számban rigókról érkezik visszajelzés, sajnos túlnyomó többségben a térségben zajló intenzív vadászatnak „köszönhetően”. Legtávolabbi megkerülésünk egy

Fenyőpinty

© KEVÉAN ANDREA

népszerű, sok óvodás csoport 30-40 km buszozás és 2 km gyaloglás után érkezik be a táborba – és ugyanennyit tesz meg hazafelé is. Minden elismerésünk ezeké a gyermekeké és a szervezés nehézségeitől el nem riadó pedagógusoké! Nem szabad elfeledkezni azokról, akik a kutatás és a bemutatás zökkenőmentes lebonyolításához önkéntes munkájukkal hozzájárulnak. A munkában évente 6-8 gyűrűző és több mint 100 önkéntes, diák és felnőtt vesz részt, akik az ország minden tájáról érkeznek.

A Bódva-völgyi Madárvonulás-kutató és Természetvédelmi Tábor településektől viszonylag távol esik. Perkupa község felől közelíthető meg, ahonnan jó harminc perces sétát kell a táborig tenni. A bevezető út a völgy valamennyi fontos élőhely-típusát keresztülszeli. 2005-ben egy 6 állomásból álló tanösvényt alakítottunk ki az út mentén, hogy

Kis légykapó

© HUBER ÁRTILA

Kormosfejű, búbos és fenyvescinege

© HUBER ÁRTILA

a látogatóknak bemutathassuk az érintett élőhelyek jellegzetességeit. Minden évben külön tábla mutatja be az aktuális „Év madarát”, és külön tábla mutatja be a hazai madárgyűrűzés elmúlt 100 évének történetét. A tanösvényhez útvonalvezető füzetet is kiadtunk.

A 25. év kiváló lehetőséget nyújt arra, hogy az eddig elért eredményeket összefoglaljuk, és a tábor jövőjéről gondolkozzunk. Terveink szerint ebben az évben megpróbáljuk „összehozni” a tábor huszonöt éves működtetésében dolgozó kollégákat, illetve szakmai és kötetlen rendezvényeken ismertetjük eredményeinket, felelevenítjük közös emlényeinket.

Farkas Roland

Hegyi billegető

© HUBER ÁRTILA

Június 19-én fehérgólya-gyűrűzést szervezett az MME Bükki Helyi Csoportja a Borsodi-Mezőségben. A programon, a fiókák gyűrűzése mellett, az érdeklődők megsimogathatták a madarakat, és a gólyák fészkeibe is belekukanthattak. A madarakra egy füles alumínium gyűrű, és egy műanyag, távolról is jól látható színes gyűrű került, amelynek célja, hogy a madarakat távcsővel is azonosítani lehessen (így nem szükséges ismételt befogni őket). A gyűrűzést és a fiatal madarak földre szállítását Seres Nándor és Balázi Péter végezték. Összesen 11 fészket ellenőriztünk. Hejőbábán kezdtük a sort, ahol egy fészkekben 3 fiatal madárra helyeztünk gyűrűt. Utána Hejőpapira mentünk,

ahol egy fészkekben két fiókát gyűrűztünk meg. Igricin 3 fészket ellenőriztünk. Ezek mindegyikében 4-4 fióka volt, de egy fészkekben egyáltalán nem tudtunk gyűrűzni, mert még nagyon kicsik voltak a madarak. A másik helyen 3 fiatal madárra került jelölés, mert a negyedik még túl apró volt. A harmadik fészkekben az összes fiókát meggyűrűztük. Az utolsó felkeresett település Mezőcsát volt, ahol eredetileg 5 fészket akartunk megtekinteni, ám kis tanácskozás után egy hatodikat is beiktattunk. Itt a következőképpen alakult a fiókaszám: 3 (mind gyűrűzött) + 2 (gyűrűzöttek + 1 elpusztult fióka) + 3 (kicsik, nem gyűrűzhetőek) + 2 (kicsik, nem gyűrűzhetőek) + 3 (2 gyűrűzött, 1 kicsi +

1 záptojás) + 5 (4 gyűrűzött, 1 kicsi). A nap folyamán összesen 23 madár kapott gyűrűt. A fiókák életkora elég változatos volt, az egész nagyoktól a tojásos (csak távcsővel megfigyelt) fészkekig mindenfélét láttunk. A program során több mint 150 érdeklődő tekintette meg az akciót. Remélhetőleg jövőre meg tudjuk ismételni a „showt”, akár más települések bevonásával is. Addig is érdemes figyelni a gólyák lábát!

A programot Somoskői Péter tagtársunk szervezte, köszönjük fáradhatatlan munkáját és lelkesedését. Köszönjük Nándi és a segítők – Anita, Erika és Bence – munkáját is!

Balázi Péter

Gólya roadshow Borsod megyében

© RAUSZ RITA

© DÓSA ANITA

Gyurgyalagtelep-rekonstrukciók

Április közepén néhányan az MME Bükki Helyi Csoportjából elhatároztuk, hogy segítünk egy keveset a május közepén hazaérkező gyurgyalagoknak, és a Nagyvisnyón, valamint Szilvásváradon található fészkelőtelepeket megtisztítjuk az ősz óta felhalmozódott növényzettől, omlásoktól, így biztosítva nagyobb, stabilabb felületeket a fészkeküreg kialakításához. Az őszi, téli és kora tavaszi csapadék a felső, fűvel borított talajréteg több pontján átszivárgott, alámosta a talajt, omlásveszélyessé tette a falak felső részét; a falakat „lemosva”, azok anyagát (többnyire homokot) a rézű aljára halmozta fel, ezzel csökkentve a lehetséges felületeket, eltömve a régebbi fészkeküreg-bejáratokat, kiváló talajt biztosítva a növényzet 'térhódítására' is.

Egy szép szombati reggelen lapátot és ásót fogtunk, és nekiláttunk a munkának. Először a nagyvisnyói telepeket jártuk végig és tisztítottuk meg. Ezeken a telepeken sikerült az alámosásokat megszüntetnünk, ellapátolnunk a lemosott horda-

lékot, így egyharmadával megnöveltük a fészkeküreg kialakítására alkalmas felületeket. Munkánk során még az alpinechnikát is bevetettük a nehezen megközelíthető helyeken, ezt azonban csak megfelelő gyakorlattal ajánljuk bárkinek is.

Sajnos a Szilvásvárad Hangyás területén lévő felhagyott homokbányában a tavalyi évihez képest is romlott a helyzet, a meglévő fészkeküregek túloldalán az erózió elvégezte a munkáját, néhány járat átszakadt, átlátni rajtuk, ezért a bányaudvar szintben megfelelő helyén (kb. 2 m² felület) kialakítottunk egy új falat, amely alkalmas lehet fészkeküreg készítésére.

Nagyvisnyón mindhárom telepnél (a bevált módon) elhelyeztünk figyelmeztető táblát is, reméljük ezzel a „humánfaktor” kevésbé áldásos tevékenysége sem fogja zavarni a madarakat a költési és fiókanevelési időszakban.

Késő délutánra alaposan elfáradtunk, átmozgattunk kézzel néhány köbméter földet-homokot, lett vízhólyagunk is, de ezzel együtt reméljük, hogy ismét jó költési

eredményekhez segítjük ezeket a védett, színpompás rovarévo madarakat.

Fontosnak tartjuk elmondani, hogy ezeket a fészkelőtelep-rekonstrukciókat kora tavasszal érdemes elvégezni, mielőtt a gyurgyalagok megérkeznének, illetve késő ősszel, miután elvonultak a telepekről, így nem zavarjuk a madarakat, és a szabadban végzett munkához is alkalmasabb az idő. Előfordulhat, hogy a telepeken más, nem vonuló madarak is költenek párhuzamosan a gyurgyalagokkal, erről mindenféleképpen győződjünk meg, mielőtt nekilátnak a rekonstrukciónak, mert az élőhelyek megőrzése nem csak egy-egy kiemelt állat-vagy növényfajra vonatkozik, hanem társulásokra, komplex életközösségekre is. Őrizzük meg és adjuk át természeti értékeinket a következő generációknak; ha lapátolással, ásással is teszünk, csak az ügy érdekében tegyük meg, amit megtehetünk.

Bakk Zsuzsanna – Pásztor Zoltán
– Somoskői Péter

A II. Bükk-fennsíki táborról...

Idén második alkalommal szerveztünk madár- és természetismereti tábort a Bükk-fennsíkra. Ezúttal július 5-én volt az első napja, míg a zárás július 11. napjára esett. Végig szép időnk volt, mindössze az egyik délelőtt kellett összehúznunk a hálókat eső miatt.

A tábor helyszíne a Nagy-mező és a Vadkert határán álló síházban volt. A környező növényzetet a bükk, a vörösfenyő és a lucfenyő uralja, csak a töbrökben és a fiatal fenyőültetvényeken nem záródott a társulás.

A tábor során folyamatos madárgyűjtés és faunisztikai megfigyelés zajlott, de sor került az alpesi göte és a foltos szalamandra felmérésére, és a környékek fellelhető növények határozására is.

Összesen 87 méter hosszú hálóval dolgoztunk szűk hat napon keresztül, a táborban 29 madárfaj 158 egyedére került gyűrű. A tavaly fogott 19 faj mindegyikéből sikerült legalább 1 példányt fogni. A legérdekesebb gyűrűzött madár egy fiatal kormosfejű cinege volt. További érdekesebb fajok: közép fakopáncs, fenyvescinege (14 példány), szajkó és 2 még növekedésben lévő fiatal hegyi fakusz. Az erdei szürkebegy (3 pld.) és a sárgafejű királyka (4 pld.) tipikus vonuló és telelő fajok nálunk, költeni csak kis számban szoktak, ezért nyáron ritkán fogják őket. A legnagyobb egyedszámban, akárcsak tavaly, idén is szencinegét (23 pld.) gyűrűztünk, de említésre méltó a tövisszúró gébics (11 pld.) és nagy fakopáncs (6 pld.) magasabb egyedszáma is. Gyűrűzésre került 2 fiatal, Fekete Juditka által nevelt molnárfecske is, amelyek a következő héten Egerben lettek elengedve. A tavaly jelölt madarak közül 2 erdei szürkebegyet, 1 vörösbegyét és 1 énekes rigót fogtunk vissza. Sajnos a hálók nem úszták meg sérülés nélkül. A szokásos kisebb-nagyobb lyukak mellett az egyikben komoly kárt okozott egy őzbak, majd miután ezt a hálót megjavítottuk és áthelyeztük, egy barna hosszúfűlű-denevért is fogtunk vele.

© PÁSZTOR ZOLTÁN

A megfigyelt fajok közül említést érdemel a minden nap 4-6 példányban észlelt fekete harkály és hamvas küllő, valamint a 30-40 példányos keresztcsőrű- és sarlósfecskecsapat, amik feltehetően a közeli fenyvesekben illetve bükkösben költöttek.

A tábort a hét során körülbelül 60, a természet iránt érdeklődő ember kereste fel. Ők főleg Egerből és Miskolcra érkeztek, de füzesabonyi és budapesti családokat is vendégül láttunk.

Reméljük, a jövőben is hasonló sikerrel tudjuk folytatni a tavaly megkezdett munkát!

A tábort Eger Város Civil Alapprogramja támogatta. Külön köszönjük a Bükki Nemzeti Park Igazgatóságnak a tábor szakmai támogatását és a Természetvédelmi Őrszolgálat segítségét. Végül, de nem utolsósorban köszönet Zsuzsa néninek, aki mindennap gondoskodott arról, hogy a táborlakók éhen ne haljanak.

Balázi Péter

© RAUSZ RITA

Maggyvágó

Immár fél évtized telt el azóta, hogy a hazánkban nem is oly' régen még ritka vendégnek számító énekes hattyú Ipoly-völgyi megtelepedéséről és sikeres fészkeléséről számolhattunk be a Madártávlat hasábjain. Az énekes hattyú az 1960-as évektől kezdte meg elterjedési területének növelését, és foglalta el kis számban Anglia és Írország, a balti államok, Lengyelország és Németország megfelelő élőhelyeit. Az ezredforduló táján számoltak be dániai, majd az első magyar költéssel egy időben, azaz 2005-ben hollandiai fészkeléséről.

Az énekes hattyú (*Cygnus cygnus*) fészkelése Magyarországon

AZ ELŐZMÉNYEK

Ez a rendkívül impozáns, a természet szépségei iránt fogékony művészeket is megihlető madár alig kétszáz éve még a nagy kiterjedésű hazai mocsarak és lápok fészkelője volt. Ugyanakkor az iparosodás előre törése illetve a kizárólag a társadalom élelmiszer ellátásának igényeit figyelembe vevő mezőgazdasági módszerekkel járó intenzív élőhely-átalakítások (közkeletűen: „lecsapolások”) rövid idő alatt megszüntették e zavartalanul mondható területeket, s ez óhatatlanul együtt járt a madárfauna szegényedésével.

© SELMECZI KOVÁCS ÁDÁM FELVÉTELEI

Mindennek köszönhetően az énekes hattyú visszaszorult kontinensünk északi, gyéren lakott, ellenben természetes állapotú élőhelyekbe gazdag tájaira, nálunk pedig már csak ritka téli vendégként bukkant fel a nagyobb, fagymentes vizeken.

AZ ELSŐ BIZTATÓ JELEK

A 20. század vége felé közeledve a természetvédelmi célok és intézkedések (pl. élőhely-rekonstrukciók, aktív védelmi beavatkozások) előretörésének idején egyre gyakrabban jelentek meg nálunk is énekes hattyúk, ezzel együtt azok a pozitív hírek, amely a faj terjeszkedéséről, egykori lakóhelyeinek újjahódításáról tudósítottak.

A Soroksári-Dunán ez idő tájt évről-évre bővülő számban jelentkezett egy család; a jégmentes részeken telelő példányok száma már másfél tucatra rúgott, amikor egy sajnálatos mérgezési eset miatt a madarak zöme elpusztult. Joggal gondolhattuk, hogy ezzel kútba esett az egyre többet nálunk időző fiatal madarak – amelyek kedvet kaphattak volna a kedvező adottságú élőhelyek elfoglalására – hazai kolonizációjának elindulása.

2004. koratavaszán az Ipoly-völgy egyik kiváló lápterületén (amely meg-

© SELMECZI KOVÁCS ÁDÁM FELVÉTELEI

jelenésében és felépítésében az északi fészkelőhelyekkel rokon) két kifejlett énekes hattyú került a MME Budapesti Csoportjának általam vezetett túráján résztvevő megfigyelői elé. Örömmünk határtalan volt, hiszen ez volt a faj első itteni dokumentált előfordulása. Utólag visszagondolva ekkor fel sem tűnt, hogy a madarak nem a jelentős mértékű kiöntéseken táplálkoznak, hanem egy zártabb fűzlápon mozognak.

Amikor a május közepi bejárásom ismét távcső elé kerültek (immár egy másik területen, egy régen lefűződött egykori holtágból kialakult mocsárnál) már násztevékenységre utaló jeleket is láthattunk, de még ekkor sem mertünk arra gon-

dolni, hogy megtelepedésről lenne szó, mindössze egy megkésett vonuló párnak gondoltuk madarainkat.

Mivel a későbbi terület-ellenőrzések során nem láttuk őket (ma már tudom, hogy ez nem volt véletlen), egy évet kellett várni az első hazai fészkelés bizonyítására.

FÉL ÉVTIZED FÉSZKELÉSEINEK TÖRTÉNETE

2005. június 25-én a kissé csípős hajnal első fényei az Ipoly-menti mocsarak egyikénél értek. Az itt fészkelő vízimadár-közösség tagjainak számba vétele közben a nádas egyik sarkából egy hattyú úszott elő nyomában három fejlett fiókával. Miközben távcsövet ráemeltem, arra gondoltam, hogy fognak örülni majd bütykös hattyúval foglalkozó társaim egy újabb fészkelési adatnak – de ekkor majdnem kiejtettem a távcsövet a kezemből: énekes hattyúk! Az elől úszó tojót követő fiókák nyomában az óvatosan kémlelő gúnár is előbukkant, viszonylag sebesen terelve a családot a nádas másik feléhez, hogy újra takarásba érjenek a nyílt vízről.

Ezek után nem sikerült újra együtt látni a családot (egyedül a gúnár mutatkozott, de az is csak rövid időre), s fél volt, hogy a nyár folyamán a Kárpát-medencén átszörfő jégverések áldozatául esett a fiókák mellett a tojó is. (Az időjárási szélsőséget mutatja, hogy az Ipoly-völgy nádi gémtelpeinek az évi teljes

szaporulatát megsemmisítették a heves, jégveréssel is járó esőzések).

Megkönnyebbülés volt, hogy az ősz és a tél folyamán felbukkant a pár, de sajnos a fiókák nélkül. Csak reménykedni tudtunk, hogy a következő évben sikerebb költés lesz.

2006-ban ugyanezen mocsár szélén épített fészket a pár, amelyre áprilisban még jól rálátás nyílt egy fán lévő leshelyről. A későbbiekben a fészkek a feltörekvő nád és gyékény takarásába kerültek, de a fiókák kelését követő napokban sikerült megfigyelni a családot. Az előző évhez hasonlóan ekkor is három fiókát vezettek a gondos szülők, amelyből kettő érte el a repülős kort; szeptemberben már külön utakat járva kerültek elém a folyóvölgy vizes területein.

2007-ben a téli megfigyeléseken nem találtuk madarainkat, s csak koratavaszszal jöttünk rá, hogy az egyik legjobban átlátható, mindennemű zavarás nélkül ellenőrizhető mocsárban „lapítanak”. Ez szinte szó szerint értendő, hiszen annak ellenére, hogy a kifejlett madarak elég meggyőző méretekkkel rendelkeznek, igen rejtőzködő módon viselkednek. Ez lehetett az akadály a 2004-es esetleges fészkelés bizonyításának is; az öregek a nyári vedlés, azaz a lohosodás idején gyakorlatilag néhány négyzetméternyi helyet használnak csak, természetesen a terület legrejtettebb részén.

A tojó április második hetében már intenzíven ülte a fészket, amelyet táplálkozaskori elhagyáskor gondosan betakargatott. Az irodalomból ismert kotlási idők figyelembevételével május közepére lehetett sejteni a kelést, ami be is igazolódott. Május 15-én sikerült megfigyelnem a négy pelyhes fiókát vezetgető öregeket.

2008-ban sejthető volt, hogy az új költőhely nem fogja csábítani a telelésből visszaérkező hattyúkat, mivel a közeli domboldalon egy, pont a mocsárra néző madármegfigyelőt létesített egy helyi egyesület. A májusban hivatalosan is átadott megfigyelőhely építési munkálatai a hóolvadás után kezdődtek, így nem volt meglepő, hogy az öreg madarakat hol itt, hol ott láttuk, de végül sikeres költésre utaló jelet senki sem talált.

2009-ben már a hóolvadást követően megjelentek a madarak, s a korábbi évektől eltérően a gúnár jelentős erőket mozgósítva, igen aktívan hajtotta el a bütykös hattyúkat még a korábbi fészkelőhelyeitől 6-7 km-re lévő kiöntéseken is! Kérdés volt, hogy hol építenek majd fészket, a régi nyugodt területen vagy az előző évben zavart helyen.

Végül jó döntést hozva a hattyúk viszatértek a 2005-ös fészkelés helyszínére, s március közepén már párzásukat is megfigyelhettem, ami reményt adott az újabb fészkelésre. Április közepén fészkelőre is sort kerítettünk: a tojó a fészkekről való leszállás előtt gondosan betakarta a 7 db tojást, amelyhez (a terület felett repülve „járőröző” gúnárral együtt) távozásunk után hamarosan visszatért.

Kagyeryák Pál – a MME Nógrádi Csoportjának oszlopa, egyben a terület természetvédelmi őre – április 20-án tudósított a fiókák sikeres keléséről, melyek közül négy példányt magam is meg tudtam figyelni a későbbiekben.

2010-ben újabb érdekesség történt: a márciusi áradásokat követő kiöntéseken három öreg énekes hattyú bukkant fel az Ipoly völgyében. Mivel a párzási időben is még szorosan együtt mozogtak, félő volt, hogy kicsúsznak az időből és idén sem tudnak fészkelni. Végül valahogy megoldódott a dolog, s a korábbi fészkelőhelyen április közepétől már csak két madarat, a régi pár tagjait lehetett látni, amelyek aztán cseppet megkésve, május közepén mutatták meg négy kis fióká-

jukat, amelyek közül (hála a bőségesen csapadékos időjárásnak) három megérte a repülős kort is.

JÖVŐKÉP

Az Ipoly-völgyi párnak köszönhetően előbb-utóbb talán Szlovákiában is területet foglalhatnak az innen származó fiatalok, legalábbis a megfigyelési adatok növekvő gyakorisága ezt sugallja.

Természetesen a faj terjeszkedésének jelei ettől függetlenül is érzékelhetőek.

Igen érdekes hazai momentum, hogy 2006 óta minden télét a Geszt melletti tavakon tölti a 3R03 nyakgyűrűt viselő, Lengyelországban jelölt madár, amely az idei évben párt is hozott magával, és Horváth Gábor megfigyelései szerint fészkelésbe is kezdtek Begécsen.

Habár ez a fészkelési kísérlet sajnos sikertelen volt, ettől függetlenül csak remélni tudom, hogy ez a nagyszerű madárfaj visszafoglalja egykori magyarországi élőhelyeit, s ha nem is olyan mértékben, mint a betelepítésekkel segített bütykös hattyú, de újra állandó tagja lesz Magyarország fészkelő madárfaunájának!

Selmezi Kovács Ádám

Irodalom:

- Dijk, A. J. (2006): De wilde zwaan: een nieuwe Nederlandse broedvogel. *Limosa* 79/3 p. 81–94
 Selmezi, K. Á. (2005): Újra fészkel Magyarországon az énekes hattyú. *Madártávlát* 12. (4.), p. 10

Az én Alföldem

A Madártávlat következő oldalain Molnár Gyula tagtársunk közeljövőben megjelenő, fényképekkel gazdagon illusztrált könyvéből mutatunk be ízelítőt. A megjelenést követően a könyv kapható lesz az MME Boltjában is.

Ha valaki, aki egyébként Észak- vagy Nyugat-Magyarországon lakik, vagy épp külföldi és átutazik a Nagy Alföldön, teljesen sík területeket lát, sok-sok mezőgazdasági táblát, néhol akácós tanyákkal, erdőfoltokkal, kevés helyen legelők, gyepek ragadják meg a figyelmét. Szóval a hegy- és dombvidékhez képest egyhangú a táj, állapíthatják meg magukban. Sokan ezért nem is értik, hogy vannak emberek, akik szerelmesek ebbe a lapos síkságba, holott semmi változatosság nincs benne.

Nos, Petőfi meggyőzheti őket csodálatos soraival, de legjobb, ha mindenki igyekszik egy kicsit közelebről megismerni Alföldünk szépségeit. Mit kell

tudnia róla? A kialakulását, geológiáját, a felszíni alakzatokat, vizeket leírják a szakkönyvek, hagyjuk ezeket előzetes elolvasásra az utazóknak.

Ha tanácsot adhatunk, akkor a legjobb, amit tehetünk, hogy egy alföldi településről kiindulva úgy teszünk túrákat, hogy előzetesen a helyi szervezektől tájékozódunk, segítséget kérünk a látóvalókat illetően.

Mert való igaz, hogy a sok unalmas gabonaföld, parlagon hagyott parcellák, tájidegen akácósok látványa nem sok természetjárót hoz lázba. Hozzátehetjük persze, hogy a magyar tanyavilág egyedülálló jelenség, igazi hungarikum, és megőrzése elengedhetetlen feladatunk.

Ezen kívül a kisebb-nagyobb foltokban megmaradt természeti képződményeinket is érdemes meglátogatni.

Megtehetjük, hogy térképek alapján magunk is megtaláljuk ezeket, de legjobb, ha a nemzeti parkokhoz fordulunk, szakvezetőkhez, csoportokhoz csatlakozunk, ahol a szép és értékes helyekről bőszéges és szakszerű felvilágosítást is kaphatunk.

Melyek ezek a látványosságok itt a Dél-Alföldön?

Mivel a mi síkságunk egy mélyföld, tengerszint feletti magassága 73 és 100 méter közötti, a talajvíz közel van a fel-

színhez, ami nagy hatással van a talajfelszín kialakulására. Persze a folyók árvizei és az elődök gazdálkodásai sok nyomot hagytak itt. De ennek a mélyföldnek és a víznek köszönhetőek egész Közép-Európa legérdekesebb felszíni képződményei, a szikések. A szélfújta mélyedésekben felgyűlő talajvíz elpárologva sótartalmát lerakja a talajra, így a tengerpartokéhoz hasonló sós, szikes környezetben hasonló növény- és állatfajokat találunk, mint ott. A szikések egész Alföldünkre jellemzőek, a Duna-Tisza közén és a Tiszántúlon is, legfeljebb geológiai szempontból más típusúak. Tehát szárazföldünk közepén máshol nem találunk ilyen szikes tavakat, csak itt.

A szikes tavaink kapcsán kell megemlékeznünk nádasainkról, melyek a történelmi időkben hatalmas területeket borítottak az áradások nyomán kialakult mocsarakban, de manapság ezeket a felületű mélyedéseket ma már rendszerint mint halastavakat találjuk meg. A három ilyen nagy szikes, sekélyvizű mélyedés volt itt a Dél-alföldön: a halastóvá alakított szegedi Fehér-tó, a tömörkényi Csaj-tó és a mórhalmi Madarász-tó. Persze a sós, szikes víz helyett édesvízzel töltötték fel ezeket a tavakat, ami az élővilágukat is átalakította.

A mesterségesen négyzet vagy téglalap alakúra alakított tavak partjain megtelepedett néhol keskenyebb, máshol szélesebb nádas sok élőlénynek ad otthont, emlékeztetve a hajdani nagy nádasokra. A nagy vízfelület biztonságot, pihenő és táplálkozó helyet ad sok vízimadárnak, így ezek a területek rendszerint védettek, vagy a ramsari egyezmény hatálya alá tartoznak.

Folyóinkat, a Tiszát, a Marost és a Körösöket is sokan szeretik. Joggal. Aki sokat járt e három folyó mellett, tudja,

© MOLNÁR GYULA FELVÉTELEI

Törpegém

hogy mindegyiknek külön arca van. Akár emberi tulajdonságokkal is felruházhatnánk, megkülönböztethetnénk őket. A Tisza kiszámíthatatlan, öreg fűzfáival, nyárfáival kérkedő, szökeségével megnyerő folyó. A Maros szilaj sodrású, homokpados szigetekkel tarkított, keményfa ligetekkel pompázó. A Hármaskörös nyugodt vízű, változatos holtágakban bővelkedő, ártéri rétekekkel szabdalta, kerekfejű kisebb fákkal változó erdeivel teljesen más arcot mutat. Igaz, hogy a hullámtéri erdők emberkéz

által ültetett szabályozáskori erdők, de így közel százötven év múltán már sok helyen emlékeztetnek a régvolt mocsárvilág öreg erdeire. Egy német könyv címét idézhetjük: „Az ártéri erdők az utolsó őserdők Európában” – mégha tudjuk is, hogy őserdők az emberkéz által nem érintett erdőket nevezük.

Ha sikerül a legvadabb részeire eljutnunk ezeknek az erdőknek, bizony ebben nem is fogunk kételkedni. A biológusok joggal nevezik ezeket a szinte járhatatlan helyeket „szentélyeknek”.

Sóvirágos tájkép

A sűrű aljnövényzet, a magas, dús lombú fák, köztük az erdei tavacszkák funkcióját betöltő kubikgyödrökkel, a hullámtéri rétekekkel, a vízpart szeszélyes alakzataival mind ezt az érzetet keltik.

Pusztáinkból sajnos nem sok maradt fenn napjainkra a Dél-Alföldön. A mocsaraktól mentesített réteket mezőgazdasági művelés alá vonták, és ahol nagyobb méretű állattartás volt a cél, ott kiterjedt legelőket, gyepeket hagytak meg. Így maradt meg Csanádalberti és Békéssámszon környékén több nagy gyepfolt, amit már nevezhetünk pusztának. A Cserebökény és Baks melletti puszták kisebbek ugyan, de mindegyikre jellemző, hogy valamelyik

Egyhajúvirág

Szélmalom – csillagokkal

© MOLNÁR GYULA FELVÉTELEI

Gólyatöcs csapat

folyóknak régi árterületére estek, a sorozatos árvizek miatt legfeljebb legelőknak voltak alkalmasak. Ezek a területek ma már mind védettséget élveznek, látogatásukhoz engedélyre van szükségünk az illetékes nemzeti parktól.

Vannak persze látogatható részeik, ahonnan ízelítőt kaphatunk a pusztai hangulatból. És ez az, ami sok embert megfog a síkságon, hiszen a látóhatár messzesége, a fölénk boruló égbolt nagysága igazi szabadságérzetet kelt. Egy áprilisi séta a pusztán, az üde zöld növényzettel, a tavasz illatával, a madarak csapatainak mozgásával, a már területet foglaló pacstírták, bíbicek hangjával – felejthetetlen élmény, még egy hegyvidéket szerető ember számára is.

De a forró nyári napoknak, vagy az őszi madárvonulást figyelőknek is megmutatja ezer arcát a pusztai világ.

Mocsárréteink a pusztáinkhoz kissé hasonló módon maradtak fenn, amelyek elsősorban a Duna–Tisza közén, annak is inkább a déli részén találhatók. Ezek mindig is mélyen fekvő kisebb-nagyobb rétek voltak, amelyeket a tavaszi vízborítás miatt nem volt érdemes felszántani, és így szerencsére napjainkig fennmaradtak. Elsősorban növényviláguk érdekes és értékes, hiszen a nem, vagy kevésbé bolygatott réteken maradtak meg védett vagy fokozottan védett fajaink. Tavasztól őszig találhatunk jellegzetesen változó növényközösséget, még akkor is, ha

esetleg kaszálónak használják a területet. Természetesen gazdag a rovarvilág is, ami kitűnő táplálkozási lehetőségeket nyújt az itt élő állatfajoknak is.

Az erdők, amelyekkel az Alföldön találkozunk, már mind emberkéz által ültetettek. A homokos talajokon telepítettek többnyire nagyobb kiterjedésű erdőket, a futóhomok megfogására. Ezért is említhetjük az itt lévő erdők többségét homoki erdőknek. Ruzsa, Öttömös, Zákány-szék, Ásotthalom határában található a nagyobb területűek, de jut belőlük Sándorfalva, Dóc, Pusztaszer környékére is. A legszebb részeik azok, ahol öreg kocsányos tölgyesek vagy fehér nyarasok maradtak fenn, igazi öregerdei hangulatot árasztva. Errefelé találkozhatunk sok énekesmadárral, de ragadozókkal is, és az emlősállatok nagy része is itt él. Az erdei utakon tehetünk nagy sétákat, felfoghatjuk ezeket igazi rekreációs területeknek is, bár sok esetben védett tájegységek részét is képezik.

Ilyen természeti érdekességekkel szolgál a mi Alföldünk, ahová szeretettel várnak mindenkit az itt lakó emberek!

Molnár Gyula

Halászasas

X. MAGYAR MADARÁSZFUTAM 2010. SZEPTEMBER 2-5.

Az idei jubileumi MadarászFutamhoz kapcsolódó események csütörtök este egy fergeteges Gál Szabi és a Gidák (Unplugged Eclectic) koncerttel kezdődtek, ami az egész estét és annak hangulatát is meghatározta. Pénteken több előadás is várta a lassan ébredőket. A szokásos útibeszámolók (Jordánia, Szubantarktika, Borneó) után Halmos Gergő, az MME igazgatója nyitotta meg hivatalosan a rendezvényt, majd első sorban a Futamokhoz és a terepmadarász élethez kapcsolódó előadások következtek. Zalai Tamás röviden elemezte a Futamok eredményeit, majd bemutatkozott a Milvus Csoport. Ezt követően Ecsedi Zoltán felelevenítette a Találkozók történetét, vázolta a további lehetőségeket, és szemléletesen elemezte a madarászokat, egyedi humorával önmagát sem kímélve. Egy projekt elemeként elinduló honlap bemutatásával ifj. Oláh János felvázolta egy Kárpát-medencei ritkaságok adatait összegyűjteni szándékozó online adatbázis felépítését. A péntek esti programot a már hagyományosnak számító *Milyen madár ez?* vetélkedő zárta. Szombaton 9 órakor indult a Madarász-futam, amelyre 35 csapat regisztrált. Annak ellenére, hogy az idei évben a Hortobágy-halastón nem volt csapolás, az elmúlt napok frontjai következtében a 10 év alatt nem tapasztalt énekesmadár-mozgást lehetett megfigyelni. Az éjszaka folyamán eső érte el a térséget, amely megnehezítette a vasárnapi versenyt. Az idei évben a megfigyelők 154 madárfajt észleltek, ami a korábbi évekhez képest átlagosnak mondható. Érdekesebb madárfajok közül említést érdemel a Futamok történetében első ízben előforduló keresztcsőrű, továbbá a halvány geze, a csigaforgató, a tüzesfejű királyka, a fakó rétihéja, a kis sólyom és a karvalyposzáta előfordulása. Idén díjat kaptak a „leg-hűségesebb” indulók, azaz azok a csapatok, akik legtöbbször indultak együtt, így 7-7 együttes indulásért 1 „éves” BirdLine előfizetést nyert Mészáros Csaba, Engi László, Puskás József, Zöld Barna Mihály, Emri Tamás és Gyüre Péter. A legjobb faj díját, egy Kowa kézitávcsövet Németh Tamás nyerte a keresztcsőrű találatával. A legtöbb madárfajt észlelt csapat az Emri-Gyüre-Zöld trió volt, akik immáron harmadjára léphettek a képzeletbeli dobogó legfelső fokára. Nyereményük a három legelismertebb hazai madárfestő hortobágyi ritkaságokat ábrázoló festménye.

Az eredmények részletes ismertetése a www.birding.hu honlapon olvasható.

ÚJABB SASHALÁL

Augusztus 20-án egy alsó-ausztriai gazda a földjén dolgozva két elhullott parlasi sas tetemét találta meg. A maradványok az osztrák hatóságokhoz kerültek, ahol még a laborvizsgálatok előtt megállapították, hogy a madarak jó kondícióban voltak, begyükben fácánhús-darabokkal. Az egyik elpusztult madarat a lábán lévő gyűrű alapján sikerült azonosítani. Az álla-

tot az azóta lezárult Parlagisas-védelmi LIFE Nature Program keretében fészkekben ülő fiókaként jelölték meg az MME és a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság szakemberei a Moson-síkon 2005. július 10-én.

Az AAA0162 gyűrűszámú madár a LIFE Nature program keretében műhold adót is kapott. Az eszköz azonban csak egy évig működött, 2006 júliusában adta az utolsó jelet, majd le is esett a madárról, de ennyi idő alatt is sok érdekes információt szolgált az állat mozgásáról.

Bár még nem fejeződtek be a laborvizsgálatok, a megtalálás körülményei – az, hogy két állatot együtt és egy időben ért valamilyen hirtelen trauma – azt valószínűsítik, hogy egy újabb szándékos mérgezéses esetről van szó.

DÍJNYERTES FILMEK

Öt kategóriában 91 versenyfilmből választotta ki a zsűri a legjobbakat augusztusban, a VI. Pusztaszeri Országos Természetfilm-fesztiválon. A máig egyetlen hazai szervezésű természetfilm-fesztiválon – amelyet 2005 óta rendeznek meg a Csongrád megyei Pusztaszeren – idén ötvenöt amatőr és profi filmes kilencvenegy alkotását nevezték.

Az Életmód és Környezetvédelem kategóriában a professzionális alkotók közül első helyen végzett Pálfi Szabolcs *Ketten egy fészkekben* című filmje. A díjazott alkotás a kékvércse-védelmi LIFE Nature projekt (www.falcoproject.hu) négy éves munkáját mutatja be, amelyben a kelet-magyarországi területi illetékességű nemzeti park igazgatóságok, romániai partnerek és az MME fogott össze a ritka és veszélyeztetett kék vércsék Kárpát-medencei állományának védelme érdekében. A művészi kivitelezésű dokumentumfilm forgatására a projekt keretében az MME kérte fel a rendezőt. Az idén sikerrel lezárult védelmi programot az Európai Unió és a KvVM is támogatta.

„A világ tájai” kategóriában Karácsony Sándor és Ványi Róbert filmje, a *Biharország – Madárvonulás* első helyezést ért el. A film az MME és a Bihar Közalapítvány megbízásából készült a „Wings over Wetlands” nemzetközi vízimadár védelmi projekt keretein belül, amelynek hazai lebonyolításáért az említett két szervezet is felelős volt. A díjnyertes film a bihari táj és annak madárvilágának bemutatása mellett a vizes élőhelyek madárvonulásban betöltött szerepét hangsúlyozza. Emellett a Biharugrai-halastavak bemutatásával szemlélteti, hogyan lehetséges a gazdálkodás a természetvédelem prioritásainak figyelembe vételével, illetve, hogyan teremt ez a gazdálkodási forma madarak tíz- vagy akár százezreinek táplálkozó, pihenő vagy éppen fészkelő helyet.

GÓLYAFIÓKA-MENTÉS

2010. augusztus 26-án Badacsonytördemecen elkezdődött az idei őszi vélhetően legszomorúbb eseménysorozata, az elhúzó-dó pótköltések miatt bajba került gólyafiókák mentése.

Amint arról az MME honlapján beszámoltunk, a júniusi hideg idő miatt kitolódó gólyaköltések fiókait a vonuló szülők kény-

telenek magukra hagyni. Ezek a sok esetben még repülni nem tudó madarak a lakosság és a természetvédelmi hálózat segítségére szorulnak.

A badacsonytördemeci fészeknél két gólyafiókat kellett emelőkosaras daruskocsival lehozni a fészkekből. Az azonnali beavatkozásra azért volt szükség, mert bejelentés érkezett a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatósághoz arról, hogy a fiatal madarakat két-három napja magukra hagyták a szülők. A nemzeti park őrszolgálat az E.ON-Észak-dunántúli Áramhálózati Zrt. munkatársaival és daruskocsijával azonnal a helyszínre sietett, és lehozták a fiókákat.

A beavatkozás időszzerű volt, mert a kényyszerűségből magukra maradt fiókák már annyira éhesek voltak, hogy a saját, korábban visszaöklendezett köpetüket (a táplálékállatok emészthetetlen szőréből, csontjaiból, szálkáiból és pikkelyeiből, kitélelemből álló gombócok) ették!

A madarakat a nemzeti parki őrszolgálat az MME Fenékpusztai Madárgyűrűző és Madármentő Állomására szállította, ahol a lesoványodott állatok szakszerű ellátásban részesültek, és már maguktól esznek. A mentett állatok itt fognak áttelelni, és csak jövő tavasszal, a vonuló gólyák hazaérkezésekor lehet elengedni őket.

Mit tehetünk a fiókáért? A legfontosabb, hogy figyeljük a még lakott gólyafészkeket, különösen akkor, ha egyértelműen röpképtelen fiókák vannak benne. Szerencsés esetben ezeket még

etiket a szülők, ha azonban már nem, akkor azonnal értesítsük a területileg illetékes nemzeti park igazgatóság őrét.

Némileg jobb helyzetben vannak a repülő fiókák, mert ők képesek lehetnek elegendő táplálékot gyűjteni maguknak. Ezeket az állatokat is érdemes szemmel tartani, figyelni, hogy nem gyengülnek-e le. Ennek a legbiztosabb jele, ha a közeledő embert látva csak ugrálva-verdesve menekülnek, mivel az éhezéstől már nem tudnak szárnyra kapni. Az ilyen madarakról is értesítsük a nemzeti parki őröket.

A területi illetékességről a nemzeti park igazgatóságok portálján lehet tájékozódni.

A gólyafiókák az állatkerti és egyéb mentőhelyeken megfelelő táplálásban részesülnek, így a szabad ég alatt is gond nélkül átvészelik a telet (hidegtűrőbbek, mint a dél-afrikai mérsékelt övi pingvinek!). Jövő tavasszal aztán ezeket az állatokat el lehet engedni, így nem vesznek el a sebezhető állomány számára, amit a nemzeti parki őrszolgálat, a madármentő állomások és a lakosság segítségének köszönhetően saját fiókákkal tudnak erősíteni.

Kérjük, segítse a gólya adatbázis bővítését! Bármennyire szomorú is az idei gólyahelyzet, nagyon fontos, hogy minél pontosabb képet alkothassunk a probléma országos kiterjedtségéről és mértékéről. Ezért arra kérjük a lakosságot, hogy minél többen keressék fel az internetes gólyaoldalt (golya.mme.hu), és töltsék fel a problémás fészkek adatait.

MADARÁSZ ÖKO-TÚRÁK AZ MME SZERVEZÉSÉBEN

Madármegfigyelések, erdei séták, ritka fajok, védett területek...

Az MME az ország legérdekesebb tájaira hívja a kirándulni vágyókat! Az egyedi kirándulások kis és nagy csoportok számára egyaránt elérhetőek, a túrák kombinálhatóak. Területenként választhatóak az útvonalak az egyéni érdeklődés és az évszakok változatossága szerint, így a hegyvidéki madarakat és a pusztai fajokat is megismerhetik a túrázók. Túráink során nem csak érdekes madárfajokat, élőhelyeket ismerhet meg a látogató, hanem betekintést kaphat az MME munkájába is, amivel óvjuk hazánk veszélyeztetett madárfajait és azok élőhelyeit.

A programokról részletes információ található honlapunkon:
www.mme.hu > támogatás > ökotúrák

Jelentkezés és további információ:
Fatér Imre, ökotúra-vezető és szervező
Telefon: 06-20/325-63-19
E-mail cím: birding@mme.hu

A vándorsólymok megtelepedése Baranyában

A lassan megerősödő hazai vándorsólyom-állomány terjeszkedése elérte Baranyát is: 2010-ben először sikerült bizonyítani fészkelését, a megtalált pár két fiókát röptetett a zord május-júniusi időjárás ellenére. A ma ismert legdélebbi költőpár felfedezése nem volt véletlen, ugyanis egy tavaly jeladóval ellátott madár látogatásai jelezték, hogy ez a vidék is alkalmas élőhely lehet a sólymok számára, így költési időben végigjártuk a lehetséges fészkelőhelyeket. Augusztus elején Prommer Mátyás és Bagyura János meggyűrték az egyik fiókát, és műholdas jeladóval is ellátták. A Zsóka névre keresztelt tojó mozgása követhető lesz majd a vandorsolyomok.hu weboldalon, és remélhetőleg sok új adatot szolgáltat a vándorsólymok viselkedéséről.

Laczik Dénes – Sebe Krisztina

© LACZIK DÉNES

A Keleti pályaudvar „láthatatlan” fecskéi

A Keleti pályaudvarnál a metróépítkezés miatt a felszínen összezsúfolódni kénytelen utasok érthető okból észre sem veszik, hogy a fejük felett működik a főváros legnagyobb molnárfecsketelepe. A madarak magasan a Baross tér felett vadász-
nak, a 92 fészket pedig a főbejárat 43 m magas eklektikus homlokzatának virágot formázó stukkói rejtik. Jelenlétükről elsősorban jellegzetes hangjuk árulkodik, de ezt sem könnyű meghallani a forgalom zajának háttérében. Sajnos nemcsak a szédítő magasság miatt nem feltűnő telep. Fecskéink közül az elmúlt tíz évben ez a faj szenvedte el a legnagyobb, 64%-os állománycsökkenést, ami a Keleti pályaudvarnál is érezteti a hatását. A fészkek legfeljebb 15-20%-a lakott csupán, ezért a környék felett 30-40 cikázó madarat látni, holott egy ekkora telepen a kirepült fiókákkal együtt akár 300-400 is mozoghatna. Reméljük, jövőre kedvezőbb lesz mind a vonulási, mind a költési időszak időjárása, és a főváros szívében is több fecske lesz. Már csak annak köszönhetően is, hogy innen alig 200 méterre működik a Nemzeti Lovarda, ahol az intézmény több mesterséges fészkelő és sárgyűjtővel is várja a jövő tavasszal Afrikából visszaérkező fecskéket.

Orbán Zoltán

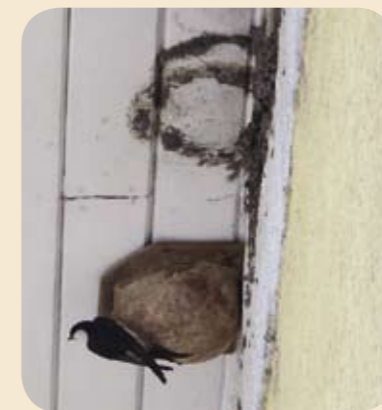

© ORBÁN ZOLTÁN

Fecskementés

Kipottyant fecskefiókákról kaptunk hírt július 7. reggelén. A helyi ruházati üzletnél fészkelő molnárfecsképarok közül az egyikük sárfészke megrongálódott és leesett, 3 fióka a földre zuhant. Az egyikük nem sokkal a megtalálásuk után elpusztult, de a másik kettőt lisztkeggyel megettük, majd megittuk. A délelőtti folyamán közhasznú munkások segítségével sikerült feltenni egy mesterséges, lopótökből készült fecskeodút a lezuhant helyére. A felhelyezést követően még egy újabb fiókát találtunk a földön, amely a szomszédos fészkelőből eshetett ki, így őt is behelyeztük az új (mű)fészkebe. Izgatottan vártuk, hogy a szülők vajon folytatják-e a fiókák etetését a megváltozott körülmények mellett. Pár órával később már megbarátkoztak az új „otthonukkal”, és elkezdték hordani a rovarokat a kisfecskének. Néhány nap elteltével a legerősebb ki is repült az odúból, a többiek pedig még 2-3 hétig élvezték a lopótök kényelmét, majd ők is már megerősödve kirepültek, hogy felkészüljenek az őszi vonulásra.

Darányi Nikolett

Fiatal barkóscinegék nyári összesereglése

Ismeretes, hogy a költési időn kívül a barkóscinegék (*Panurus biarmicus*) kisebb-nagyobb csapatokban, szorosan összetartva mozognak a mocsarak, halastavak nádasaiban, 10-15 példánytól akár 30-40 példányig terjedő létszámban. Ez a jelenség főleg ősz elejétől tél végéig feltűnő. A nyáridőben előforduló csapatozás viszont a kirepült és önállóodott fiókák összeverődéséből adódik. Az első költésű fiókákkal a madárszülők csak május végéig foglalkoznak, akkor újabb, második költésbe kezdenek. Az immár önfenntartóvá vált fiatalok egyre nagyobb csapatokba gyűlve járnak a vízi élőhelyeket. Hortobágyi megfigyeléseim négy évtizede alatt két alkalommal tapasztaltam, hogy ez a nyári tömegelésük a több száz példányos csapatnagyságot is elérte. Furcsa módon a madarak két különböző évben ugyanazon a napon és helyszínen, a Hortobágy-Halastó főgátjának északi végénél, a Kondás és a 6-os tavak szegélyében és partján nyüzsögtek. Szedegettek a gát szikes agyagjáról, de a Kondás betekintőjéhez vezető bejárópalló korhadó deszkáiról is. 2008. június 30-án 300, 2010. június 30-án pedig 500 példányra becsültem a létszámukat. Civalkodás köztük ritkán fordult elő. Sűrű közelségben, összezsúfolódva ülték végig a régi palló nádpalánkjának felső szegélyét, meg a készülő új pallóút korlátját, de csoportokban kapaszkodtak a közeli nádszálakon is. Néha egymás fejét vakargatták. Felnőtt madár nem vegyült közéjük.

Kovács Gábor

© KOVÁCS GÁBOR FELVÉTELEI

Egy szántóföldek közötti vízállás gazdag madárélete

A 2010-es év csapadékossága a Hortobágy térségében olyan részeken is vízi élőhelyeket teremtett, ahol „normális” esztendőkből alig van nedvesség. Közülük is kiemelkedett a Nagyiván északi határterületén található, a szántóföldek közé szorult kis zárvány, a Gólyás-lapos. Ez a lefolyástalan mélyedés kb. 2 hektár nagyságú, melyet a harmatkása, zsióka, sziki káka állományai borítanak, kevéske nád és gyékény foltjaival elegyesen. A tetemes mennyiségű csapadék (az év első felében 464 mm) úgy megtöltötte, hogy a vízmélység okán csak a káka, gyékény és a nád maradt meg, a többi vízinövény eltűnt és így módokon 80%-ban nyíltvízűvé vált. Még a közeli kis kaszálóra és a szántók laposabb peremére is kiöntött.

Május elején a három szerkófaj jelenlétére figyeltem fel először, amint költőhelyet foglaltak. Nagyobb meglepetést a négy vöcsőfaj egyidejű felbukkanása és lefészkelése okozott, mert a vízi élőhelyekben gazdag Hortobágyon az idén csupán Őzesen találtam „négyfajos” vöcsőkfészkelést.

Nem csak költőhelyként volt számottevően érdekes a Gólyás, hanem a folyamatos esők okozta stabil vízállása a máshol fészkelő madarakat is gazdag táplálékkal vonzotta. Kis kárókatonákat, számos gémfajt, kanalasgémeket, réceféléket, nyári ludakat, sirályokat napi rendszerességgel megfigyeltem.

A Gólyás fészkelő fajairól közlöm az alábbi listát:

- Tökés réce (*Anas platyrhynchos*) 1 pár
- Barátréce (*Aythya ferina*) 1 pár
- Cigányréce (*Aythya nyroca*) 2 pár
- Kis vöcsök (*Tachybaptus ruficollis*) 4-5 pár
- Búbos vöcsök (*Podiceps cristatus*) 1 pár
- Vörösnyakú vöcsök (*Podiceps griseogenus*) 2 pár
- Feketenyakú vöcsök (*Podiceps nigricollis*) 3 pár
- Guvat (*Rallus aquaticus*) 1 pár
- Kis vízicsibe (*Porzana parva*) 1 pár
- Vízityúk (*Gallinula chloropus*) 1 pár
- Szárcsa (*Fulica atra*) 6-7 pár
- Bíbic (*Vanellus vanellus*) 2 pár
- Sárszalonna (*Gallinago gallinago*) 1 pár
- Piroszlábú cankó (*Tringa totanus*) 1 pár
- Fattyúszerkő (*Chlidonias hybrida*) 24-25 pár
- Kormos szerkő (*Chlidonias niger*) 2 pár
- Fehérszárnyú szerkő (*Chlidonias leucopterus*) 4 pár

Kovács Gábor

© KOVÁCS GÁBOR FELVÉTELEI

A rétisások legjobb éve

Az idén 33 pár rétis fészkel Baranyában, 6 párral több, mint egy évvel korábban. A fészket foglaló sasok közül ténylegesen 28 pár költött, míg 5 párnál tojásrakás nem történt. A költések közül 19 bizonyult sikeresnek, amelyek eredményeként 35 fióka repült ki. A sikeres költések során 4 pár 1 fiókát, 14 pár 2 fiókát és 1 pár 3 fiókát nevelt fel. Ekkora szaporulat a védelmi program kezdete óta még nem volt a megyében. A költéseket a május közepén beköszönti esős ciklus érdemben már nem befolyásolta. Ekkor a fiókák többsége már kirepülés előtt állt, a csapadék és a viharok nem tettek kárt bennük. Ilyen fejlettségű fiókák legfeljebb akkor pusztultak volna el, ha a fészkeket is leveri az erős szél. Szerencsére egyetlen ilyen eset sem történt, a viharokkal tarkított csapadékos időjárás ciklust nemcsak a fiókák, hanem a fészkek is túléltek.

Bank László

Hortobágyi megfigyelések a szerkők szokatlan viselkedéséről

A 2010-es év erősen csapadékos nyarán ismét népes szerkőtelepek alakultak ki a Hortobágyi Nemzeti Park területén. Mindhárom fajuk költött, több kolóniájuk vegyes (két- és háromfajú) volt. A nyár folyamán, főként a kirepült fiókák „utónevelése” időszakában egészen meglepő jelenségeket is megfigyeltem, amelyekből néhányat közreadok.

Kis sirállyal civódó kormos szerkők

2010. június 28-án a Nagyiván melletti Labodáson a sok eső okozta elöntés vizén mintegy 200 fehérszárnyú szerkő és 40 kormos szerkő táplálkozott, illetve etetett. Ezen a napon láttam az első kirepült szerkőfiókákat. Ugyanitt mozgott 12 kis sirály (*Larus minutus*), ezek a szerkőkkel azonos helyeken zsákmányoltak. Viszonylag békésen megfértek egymással, de szemtanúja voltam, hogy egy ízben egyiküket három kormos szerkő (*Chlidonias niger*) fogta körül és ettől a barátságatlan viselkedéstől feldühödve agresszív módon visszatámadott rájuk.

Darázspókot zsákmányoló fehérszárnyú szerkő

2010. július 20-án, hajnalban kb. 80 fehérszárnyú szerkő (*Chlidonias leucopterus*) etette repülő fiókait a Nagyivántól keletre levő Rossz-ér térségében. Mivel nagyon sokszor riasztva fölém repültek, a közelről készített fényképeken jól látszott, hogy csőrükben apró halakat hurcoltak a fiókáknak. Egyikük viszont egy darázspókot vitt. Ilyen zsákmányt szerkőnél ezidáig még nem láttam.

Villanyvezeték drótján üldögélő fattyúszerkők

2010. július 27-én a Csécsi-halastó és Árkus település között, a középfeszültségű távvezeték drótján egy fattyúszerkő-fiókát (*Chlidonias hybrida*) láttam egyensúlyozni. Ez annyira új jelenség volt számomra, hogy mindjárt dokumentumképet készítettem róla. Még nagyobb volt a meglepetésem, amikor pár száz méterrel távolabb egész csoport, összesen kilenc példány telepedett a drótkra, köztük egy teljes család. Az erős szélben folyamatos egyensúlyozásra kényszerültek, de ennek ellenére több mint negyedóraig használták ezt a pihenőhelyet. Zavarás nélkül fényképezhettem őket, amíg csak egy arra járó lármás traktor el nem riasztotta a társaságot.

Kovács Gábor

© KOVÁCS GÁBOR FELVÉTELEI

30 év – 300 ezer gyűrűzött madár

Az idén fennállásának 30 éves évfordulóját ünnepli a Sumonyi Madárvonulás-kutató Állomás. Július 25-én elkezdődött a hagyományos madárgyűrűző tábor, amely négy hónapon keresztül folyamatosan működik. A munkát az ország minden részéből érkező fiatalok segítik, akik heti turnusokban váltják egymást. A kutatóállomáson 1981-től kezdve az őszi, téli és tavaszi táborokban 144 madárfaj 291 ezer példányát fogtuk be és gyűrűztük meg. A háromszázazredik madár gyűrűzésére reményeink szerint szeptember folyamán kerül sor. A madárvonulással kapcsolatos kérdések tisztázását eddig 54 ezer helyi és kb. ezer bel- és külföldi visszafogás segítette. Sumony mára Európa híru madárgyűrűző központtá nőtte ki magát, s mint ilyen, Magyarország legregébbi, folyamatosan működő regionális kutatóállomásának számít. Az idei táborozás első napjai sajnos a várt eredménnyel zárultak. Kb. fele annyi madarat fogtunk, mint egy évvel korábban. Az öreg és fiatal madarak aránya csaknem 1:1, ami hűen tükrözi az énekesmadarak költéseinek sikertelenségét. Átlagos években ez az arány 1:10-15 között szokott mozogni. Némi vigaszt jelent, hogy már a második napon egy spanyol gyűrűs cserregő nádiposzátt is fogtunk, ami a faj délnyugati irányú vonulásának újabb bizonyítéka.

Bank László

Sikeresen költő vörös kányák

Hazánkban a fokozottan védett vörös kányának továbbra is csak Baranyában vannak ismert fészkei. Tavaly még 3 fészkekről tudtunk, de ezek közül az egyik a tél folyamán leesett. A másik két fészket tavasszal rendben elfoglalták a madarak. A költések sikeresnek bizonyultak, mindegyik fészekből 2-2 fióka repült ki. A megsemmisült fészkek környékét végleg elhagyták a kányák, s attól kb. 6 km-re foglaltak új fészkelőközpontot. Itt a fészkek pontos helyét egyelőre még nem ismerjük. Ugyanakkor egy másik helyen is rendszeresen észleljük egy új pár jelenlétét, tehát már legalább négy pár vörös kánya fészkel a megyében.

Bank László

Balmazújvárosi születésű fiatal madarászként mindig is a Hortobágy legjobb madármegfigyelő szakembereivel voltam körülveve, így nem csoda, hogy engem is hamar elragadott a madarak szeretete. „Mestereimtől” rengeteg szépet, jót és hasznosat tanultam a madárvédelemmel kapcsolatban. Ezt a tudást eleinte csak a kertünkben, majd később, ahogy írásom címe is utal rá, nagyobb körökben is megpróbálom alkalmazni.

2006-ban kezdtem meg zenei tanulmányaimat az Egyesült Államokban. A kontinens tele volt újdonsággal. Szinte mindenre felkaptam a távcsöveget, ami mozgott, és buzgón jegyeztem fel madárhatózómba az új fajokat. Az egyetem (Bard College) New York állam északi részén, a Hudson folyó partján fekszik. A csodás erdőségek, a folyóparti nádas-öböl és a tisztások rengeteg madarat vonzanak.

Hamar elhatároztam, hogy természetfotós hobbimnak is szeretnék itt hódolni, ezért a kampusz területén megépíttettem az első madáretetőt, és mellé egy lest. Eleinte nem tudtam, de ekkor tettem le a madárbarát kampusz „alapkövét”. Nem voltak nagy terveim, csupán néhány etetőt szerettem volna, de 3 évre rá (2009-ben) úgy gondoltam,

hogy ki kellene szélesíteni a kezdeményezést. Az MME *Madárbarát Kert* programját vettem alapul terveimhez, és mindezt megírtam az amerikai *Audubon Society*nek. (Az Audubon a legnagyobb természetvédelmi társaság az USA-ban) A válasz nagy örömmre pozitív volt. A New York Audubon munkatársai lelkesen fogadták az ötleteimet. Több e-mail és telefonkonferencia után személyes találkozóra is sor került, ahol Mr. William Maple az egyetem biológia professzora, Mr. Larry Federman a NY Audubon munkatársa és jómagam tisztáztuk a projekt legfőbb kérdéseit.

A konferencia után gőzerővel neki-láttam etetők és odúk barkácsolásának. A már meglévő etetők mellé építtettem egy „óriás etetőt” is, és a tavaszi visszatevő madarakra gondolva elkezdtem egy

odútelep megépítését. Anyagilag nem voltam hosszú pórásra eresztve. A legtöbb eszközt kölcsön kaptam, vagy saját forrásból fedeztem. Faanyag vásárlására nem nagyon gondolhattam, ezért inkább a kampusz adta lehetőségeket próbáltam kiaknázni. A dráma- és színháztagozatosok díszleteit használtam fel a legtöbb odúhoz és etetőhöz. Az óriáskonténerekbe dobált, egyik nap még rivaldafényben pompázó, másnap pedig madárodúként függő díszleteket (illetve ez esetben már falapokat) barátaim segítségével hurcoltam át kis műhelyembe, amely a kollégiumom külső lépcsője alatt helyezkedett el. Néha úgy éreztem magam, mint a kukában keresgélő mosómedvék, de nem volt más választásom. Mindent a madarakért! A diákok eleinte furcsán néztek rám, de aztán meg-

Házi pírók

Az első madárbarát kampusz az Egyesült Államokban

szokták, hogy van egy elvetemült gyerek közöttük, aki télen mínuszokban, hóban-fagyban gázolva, esőben vagy szélben megy etetni a madarakat, vagy éppen falapokat cipel. A fúró és a körfűrész hangja sem zavarta őket – legalábbis nem szóltak érte... Komoly asztalosmunkák folytak tehát a lépcső alatt, és lassan-lassan gyűltek az odúk. Őszesen 12, úgynevezett „bluebird” odút készítettem, amely kissé eltér az itthon megszokottaktól. Ezeket az odúkat nem magasra a fa törzsén, hanem egy cölöpre kell rögzíteni. Az odú neve is mutatja, hogy elsődleges célmadarunk az Eastern Bluebird (*Sialia sialis*) – magyarul vörösbegyű kékmadár – volt. Óriási meglepetésemre a kihelyezést követően 2 percen belül már madarak tanyáztak a leendő lakásuk tetején. A területet napi szinten ellenőriztem és megnyugtató volt látni, hogy nagy az érdeklődés a fadóbozok iránt. A 12 odú mellé még kaptam az Audubontól 2 darab vércseodút és egy gyöngybagolyodút is. A költés sikerességét tekintve még nincsenek hiteles infor-

A szerző odúkészítés közben

A természetfotózás kulisszatitkai...

Aranycsfz

mációm, de azt tudom, hogy a 12 kék-madárodú mindegyikében voltak lakók. 70%-ban az agresszívabb odúfecskek foglalták el őket, és csak a maradék 30% jutott a célmadaraknak. Őszintén szólva engem az arányoknál jobban érdekelt, hogy elfoglalták a fészkelőhelyeket. Idén ősszel a már kihelyezett odúk mellé 15-20 „B” típusú odút is fellógatok majd, hogy más fajok is „otthonra” találjanak.

Az odúkésztés után essék szó a program többi pontjáról is. Bard College csodás kertjeivel már évek óta „növénybarát kampusz”. Az arborétumban igyekeznek csupán őshonos fajokat előnyben részesíteni, és a jövőben madárbarát, vagyis madarak számára – a táplálkozási igényeket figyelembe véve – fontos fafajokat telepíteni. A kampuszon csakis természetes komposztot használnak, így a madarak nincsenek kitéve a vegyszerek káros hatásainak. Ez a pont a program egyik fontos kritériuma.

Az Audubon munkatársai felhívták figyelmünket az üvegépületekre is. Gyakori problémát jelentenek az üvegfelületek tükröződése miatt bekövetkezett madárbaesetek, amik az esetek többségében végzetes kimenetelűek. Ennek megelőzése érdekében idén ősszel a nagyobb ablakokat az ismert „madársziluettés technikával” fogjuk ellátni.

A már meglévő néhány kerti itatóhoz már épülőben van egy nagyobb is. A terület nagy fontosságú vonulási zónába esik, ezért reményeim szerint sok szórványos vagy ritkább faj fogja majd szomját oltani nálunk.

Terveink között szerepel még egy etető- és fészkekamera felhelyezése is, amivel népszerűsíteni tudnánk az egyedülálló kezdeményezést. A madárvédelem után a program legfőbb célja, hogy közelebb hozza a madarakat az emberhez, és lehetőséget adjon a környezetünkben élő madárvilág megismerésére. Számos alkalommal fordult elő velem, hogy egy-egy képet megmutatva amerikai társaimnak, nem akarták elhinni, hogy az a madár itt él körülöttük. Pedig igen! – nyugtattam meg őket. Egy alkalommal egyik professzorom kísért el lessáras fotózásra az etetőm mellé. Ámulva nézte a nyüzsgést, és nem akarta elhinni, hogy milyen színes madárvilággal van körülvéve. Azóta ő is üzemeltet etetőt minden télen.

A madárbarát kampusz híre tehát gyorsan elterjedt a diákok és professzorok között. Számos diáktársam és tanárom, látva az ablakom előtt lévő etetőim forgalmát, saját etetőt szerelt fel abban a reményben, hogy ők is részesülnek e mesés látványban. Az eredményre nem kellett sokat várni. Néhány nap múlva mindenki büszkén mesélte, hogy már neki is vannak madarai. Etetőimen eddig

több száz kilogramm napraforgómagot, faggyút és egyéb magkeveréket etettem el, és több mint 25 madárfaj több ezer egyedét figyelhettem meg. Ez a szám remélhetően folyamatosan növekszik majd a jövőben. Terveim szerint 2011-ben az etetők számát megkétszerezzük, az odúk számát pedig megháromszorozzuk, és az ezt követő években 10-15 darabbal gyarapítjuk majd.

Sokszor beszélek feltételes módban, de lévén ez egy fiatal program, még nagyon sok feladat áll előttünk. Az idei költségvetésünk már komolyabb beruházásokra is ad majd lehetőséget, és hogy biztosítsuk a program jövőbeli működését, egy alapítványt fogunk létrehozni.

A világhálónak köszönhetően a program híre másokhoz is gyorsan eljutott. A Facebook nevű közösségi oldalon lévő „Bard College Bird Friendly Campus” csoporthoz folyamatosan csatlakoznak új tagok, és több érdeklődő e-mailt kaptam már más kampuszoktól is arra vonatkozóan, hogy ők is szeretnék madárbarátá válni. A program tehát beindult és kezd egyre népszerűbb lenni. Hamarosan megjelenik egy cikk az

Audubon Magazin hasábjain is, amely hitelesíti majd az első amerikai madárbarát kampusz címet, és várhatóan számos egyetem csatlakozik majd a későbbiekben hozzánk. Ezen kívül felvesszük a kapcsolatot hasonló programmal rendelkező intézményekkel, amelyek a későbbiekben testvérkampusz vagy testvérvárosi barátságához is vezethetnek majd. A kampusz területén szeretnénk folyamatos madármonitoringot, és alkalomadtán gyűrzéseket is végezni.

Bízom benne, hogy a magyar alapra épített madárbarát kampusz hamarosan népszerűvé válik az Egyesült Államokban, és elősegíti a madárvédelmet. Ezúton szeretném megköszönni mindazoknak, akik támogattak és segítettek véghezvinni terveimet: kedvesemnek Eszternek, barátaimnak és az egyetem professzorainak. Támogatásuk és segítségük nélkül nem ment volna...

Sutyák János

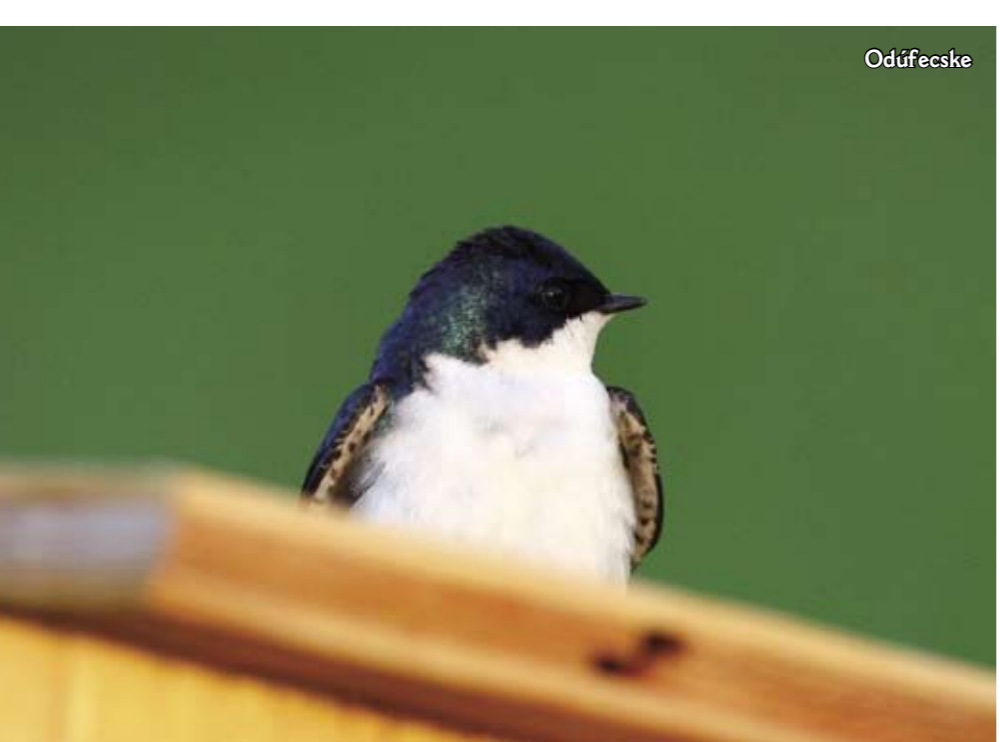

Kék szajkó

Pehelyharkály

© SUTYÁK JÁNOS FELVÉTELEI

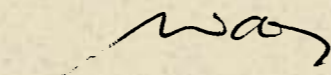
Odúfecske

Öregkori madarászat

Nemrég Stollmann Bandi barátommal találkozáskor beszélgettünk madarokról, madarászatról. Elmondta, hogy ma már „öregesen” madarászik, nyakába akasztja a távcsövet, aztán elindul, minden különösebb cél nélkül, és örül minden eléje kerülő madárnak, cinegének, zöldikének vagy akár egy mezei verébnek. Utólag elgondolkoztam ezen és rájöttem, ma már én is csak így madarászom. Korábban, évtizedekkel ezelőtt, amikor például az árokperti bokrosok madárösszetételét vizsgáltam, vagy amikor a kékbegy, karvalyposzáta és kövirigó monográfiákon dolgoztam, utóbbin Farkas Tibor barátommal, mindig célzott útvonalaim voltak, egy bizonyos területre, madárfajra összpontosítottam. De említhetném a bagolyköpet- vizsgálatokat is, amikor nem egyszer öreg, szüette gerendákon másztam fel a templomtornyok legfelső, süvegi részébe, hogy az ott tanyázó gyöngybagolyt „hagyatékát” összegyűjtsem. Ez utóbbit nem jószántamból hagytam abba, és ma is szomorúan gondolok arra, mennyi érdekes kisemlős-faunisztikai - és ezzel együtt természetvédelmi - eredményt ígért az országos méretűre tervezett vizsgálat.

Ma is madarászom, de akár Bandi barátom, minden különösebb cél nélkül. A lényeg az, hogy kint legyek a természetben, a Budai-hegységben, a dinnyési Fertőn, Apaj-pusztán, a Népligetben vagy a Gellért-hegyen, ahol figyelek, nézelődöm, és örülök minden felbukkanó madárnak. Június végén például a Népligetben jártam. Fekete rigók, vörösbegyek, erdei pintyek, barátkák énekeltek, flótázott a sárgarigó, de a fülemülék már hallgattak. Amikor azonban az ismert költőhelyek közelében megfújtam a sípot, nyomban válaszoltak. Énekeltek, csattogtak, talán nem olyan tüzesen, mint áprilisban, és csak addig, amíg hívogattam őket. De ezzel a néhány szép strófával is örömet okoztak. Vagy amikor Haraszthy László és Bagyura János barátaimat kísérhettem a Kiskunságban, ahol ők kerecsenfiókákat gyűrűztek. Élveztem a fent keringő sólyom látványát, a fürjkakasok fütengerből felém szálló pitypalattját, a sordélyok egyszerű énekét és a rengeteg tarka virágot köröskörül. A Nemzeti Színház közelében lévő labirintus bokraiban május végén - több napon át - énekes nádiposzáta tanyázott. Mit kerestett ott a már költési időben, nem tudom, de reggelenként mindig elzarándokoltam oda, hogy csodálatos, rengeteg utánzást tartalmazó énekében gyönyörködjem.

Naplót természetesen ma is vezetek, bár tudom, hogy a leírt fajlista gyakran nem teljes. Június óta a nyolcvanadikat taposom, és sem a szemem, sem a fülem nem olyan már, mint mondjuk ötven évvel ezelőtt. Valószínűleg elmegyek a fenyőfa alatt, ahol fent az ágak sűrűjében királyka énekel, bizonyos távolságon túl néha még távcsővel nézve is kérdőjellel kerül a naplóba egy-egy madár. De azért megyek, és örülök annak, amit látok és hallok, rigónak, vörösbegynek, vagy amikor az utcákat járva a tetők felől elér hozzám a házi rozsdafarkú kicsit reszelős, de mégis oly kedves csicsérgése. Amikor pedig elég élményanyag gyűlik össze, leülök öreg írógépem mellé...

Schmidt Egon

Gönye Csaba: Tavaszi fototaxis

Varázslatos Magyarország

www.varazslatosmagyarorszag.hu

Polgár Tibor: Nyiladék

LÁSS CSODÁT!

A Varázslatos Magyarország lélegzetelállító országunk természeti csodáinak, Nemzeti parkjainak és a természetfotózás népszerűsítésére alakult.

Vegyél részt a csoda és egy varázslatos fotógaléria megalkotásában és indulj „Havi természetfotós” havonta, valamint „Magyarország egy napja” évszakonként egy napon kiírásra kerülő pályázatainkon.

A nyertes természetfotók havonta fantasztikus díjakat nyernek, továbbá minden egyes természetfotó a megszerzett pontokkal bekerül a ranglistába. Év végén a kiemelkedő fotók egy díjátadó ünnepséggel egybe kötött kiállításon vesznek részt.

Szeretettel várunk minden pályázót és érdeklődőt és sok sikert kívánunk a pályázat-hoz!

ÉRDEKES MADÁRMEGFIGYELÉSEK (2010. május–július)

A következőkben rövid áttekintést szeretnénk nyújtani a 2010 májusától júliusáig terjedő időszak legérdekesebb faunisztikai megfigyeléseiből. Az itt következő – Magyarországon jórészt nagyon ritkán előforduló – madárfajok adatainak nagy része a Nomenclator Bizottság által hitelesítendő, ez viszont a legtöbb esetben még nem történt meg, ennek okán sem az előfordulásuk pontos időpontját, sem a megfigyelők nevét nem közöljük.

MÁJUS

A hónap első napján egy immatur tojó kucsmás posztát (*Sylvia melanocephala*) fogtak és gyűrűztek Fenékpusztán, ennek a mediterrán elterjedésű posztátfajnak ez a negyedik előfordulása Magyarországon. Május első hetében ismét megfigyelték néhányszor az immatur rózsás gödényt (*Pelecanus onocrotalus*) Szarvason, Fertőrákos közelében egy öreg hím vörös ásóludat (*Tadorna ferruginea*), egy Sződliget melletti bányatavon pedig egy öreg jeges búvárt (*Gavia immer*) észleltek. A hónap második hetében Bugyi közelében egy öreg halfarkast (*Stercorarius* sp.), a szegedi szeméttelen egy immatur szibériai heringsirályt (*Larus fuscus heuglini*), Apajon egy sötét színváltozatú öreg zátonykócsagot (*Egretta garzialis*) az adat hitelesítése esetén ez mindössze a második hazai előfordulása lesz a fajnak), Lábod közelében egy öreg pásztorgémet (*Bubulcus ibis*), a hortobágyi Kis-Álomzugban egy éneklő öreg hím karmazsinpirókot (*Carpodacus erythrinus*), a kis-balatonai Kányaváriszigetnél pedig egy átrepülő borzas gödényt (*Pelecanus crispus*) figyeltek meg. Május harmadik hétvégéjén Debrecen felett egy világos színváltozatú törpesast (*Aquila pennata*) észleltek. A hónap harmadik hetében egy legyengült immatur fakó keselyűt (*Gyps fulvus*) fogtak be Jászivány külterületén, a Jósvafő melletti Szelce-völgy felett egy világos színváltozatú törpesas (*Aquila pennata*), a debreceni szeméttelen egy öreg világoshátú heringsirály (*Larus fuscus graellsii/intermedius*), a hortobágyi Kis-Álomzugban pedig egy hím kucsmás sármány (*Emberiza melanocephala*) került szem elé (utóbbi fajnak ez a nyolcadik előfordulása hazánkban). Május negyedik hetében néhányszor láttak egy terekcankót (*Xenus cinereus*) a fertőújlaki élőhely-rekonstrukciós területen, Nagyhegyes határában pedig egy éneklő hím karmazsinpirókot (*Carpodacus erythrinus*) észleltek. A hónap utolsó harmadában Bugyi közelében egy feketeszárnyú székicsért (*Glareola nordmanni*) figyeltek meg, többször láttak egy éneklő hím kerti sármányt (*Emberiza hortulana*) Szentbékállá közelében, valamint szintén többször észleltek egy öreg pásztorgémet (*Bubulcus ibis*) Ópusztaszer és Baks környékén. A hónap utolsó napjaiban a debreceni szeméttelen egy öreg világoshátú heringsirályt (*Larus fuscus graellsii/intermedius*), a szegedi szeméttelen egy immatur szibériai heringsirályt (*Larus fuscus heuglini*), a fülöpszállási Kelemen-széken egy öreg vékonycsőrű sirályt (*Larus genei*), Albertirsa közelében pedig egy éneklő hím kucsmás sármányt (*Emberiza melanocephala*) figyeltek meg.

JÚNIUS

Az Albertirsa melletti „gyurgyalagos” löszfalnál éneklő hím kucsmás sármányt (*Emberiza melanocephala*) egész június folyamán meg lehetett figyelni a területen (a fajnak ez a nyolcadik magyarországi előfordulása), sőt a hónap első hetében néhányszor egyszerre két hímet is láttak ugyanott, és néhány alkalommal egy tojó példányt is sikerült megpillantani. A hím revírvédő magatartása (folyamatosan énekelt és kergette a másik hímet), illetve a tojó ottléte alapján gyanítható a faj terjeszkedő fajfészkelése, s bár a fészkek feltételezett helyét sikerült behatárolni, azt nem találták meg, és az esetleges költés sikeréről sincsenek adataink. Június második felében már csak az egyik hímet lehetett látni (az viszont énekelt és tartotta a revírt), a madarat utoljára július legelején észlelték (június végén lekaszálták a területet, ami talán a költést is megsemmisíthette). Június első hetében egyébként Csór közelében is szem elé került egy öreg hím kucsmás sármány (*Emberiza melanocephala*). A Szentbékállá melletti Fekete-hegynél éneklő hím kerti sármány (*Emberiza hortulana*) is egész június folyamán megfigyelhető volt. A hónap első felében többször látták Baks és Ópusztaszer környékén az – ott már az előző hónap folyamán is észlelt – öreg pásztorgémet (*Bubulcus ibis*), de június folyamán ugyanennek a fajnak egy öreg példányt is láttak. Június első hetében egy törpesast (*Aquila pennata*) figyeltek meg a Szatymaz melletti Hosszú-hátnál. A májusban legyengült befogott fakó keselyűt (*Gyps fulvus*) sikerült meggyógyítani és felerősíteni, s a madarat június második hetében engedték szabadon Jászivány közelében, három nappal később valószínűleg ugyanezt a példányt észlelték Szanda határában. A hónap második hetében a debreceni szeméttelen egy öreg világoshátú heringsirályt (*Larus fuscus graellsii/intermedius*), Seregélyes közelében – a faj tradicionális fészkelőterületén – pedig három törpevízicsibét (*Porzana pusilla*) észleltek. Június folyamán háromszor is szem elé került egy – valószínűleg fogságból szökött – tojó kisasszonyréce (*Aix sponsa*) a fertőújlaki élőhely-rekonstrukciós területen. A hónap közepén a debreceni szeméttelen egy immatur világoshátú heringsirályt (*Larus fuscus graellsii/intermedius*), a palkonyai horgásztavon pedig két – valószínűleg fogságból szökött, a horgászok szerint már május vége óta ott tartózkodó – nilusi ludat (*Alopochen aegyptiaca*) láttak. A harmadik héten többször szem elé került egy vörös ásólúd (*Tadorna ferruginea*) a dunatetőtleni Böddi-széken. Június második felében többször észleltek két öreg borzas gödényt (*Pelecanus crispus*) a Kis-Bala-

ton I. ütemén, ugyanitt a hónap utolsó hetében öt öreg kenti csért (*Sterna sandvicensis*) is megfigyelték. Ugyancsak a hónap második felében többször láttak egy öreg feketeszárnyú székicsért (*Glareola nordmanni*) a Bugyi közelében kialakult székicsértelenen.

JÚLIUS

A hónap első hetében még észlelték Albertirsanál a hím kucsmás sármányt (*Emberiza melanocephala*), Szentbékállánál a hím kerti sármányt (*Emberiza hortulana*), Bugyi közelében a feketeszárnyú székicsért (*Glareola nordmanni*), Balmazújvárosnál pedig a pásztorgémet (*Bubulcus ibis*), és szintén az első héten a debreceni szeméttelen egy immatur világoshátú heringsirályt (*Larus fuscus graellsii/intermedius*) is láttak. Július második hetében két öreg kenti csér (*Sterna sandvicensis*) került szem elé a Fertőn (Rákosi-öböl), Ópusztaszer mellett pedig ismét látták az öreg pásztorgémet (*Bubulcus ibis*). A hónap közepén a Medves hegységben karmazsinpirókot (*Carpodacus erythrinus*), a fertőújlaki élőhely-rekonstrukciós területen nilusi ludat (*Alopochen aegyptiaca*), a debreceni szeméttelen egy világoshátú heringsirályt (*Larus fuscus graellsii/intermedius*), a Jászberény melletti Borsóhalmi-legelő felett pedig esti behúzáson két öreg – egy világos és egy sötét színváltozatú – ékfarkú halfarkast (*Stercorarius parasiticus*) figyeltek meg. A hónap második felében a Kis-Balatonon többször szem elé került a korábban már látott borzas gödények (*Pelecanus crispus*) egyike, de a hónap legvégén ismét együtt észlelték mindkét madarat, július harmadik hetében pedig Abony közelében is megfigyelték egyet. Július utolsó harmadában egy bizalmasan viselkedő tojó pehelyréce (*Somateria mollissima*) tartózkodott Tihany közelében a Balatonon, a Tiszagyenda határában kialakított árvízi véstárolón pedig több napon át figyeltek meg sarki cséret (*Sterna paradisaea*), egyszerre legfeljebb négy példányt (a fajnak ilyen „nagy” csapata még soha nem fordult elő hazánkban). A hónap végén egy vörös ásólud (*Tadorna ferruginea*) észleltek a Biharugrai-halastavakon.

Köszönet illeti a madarak – név szerint nem említett – megfigyelőit, hogy adataikat közkinccsé tették. Kérjük, hogy – amennyiben eddig még nem tették meg – a megfigyelések részletes dokumentációját mielőbb juttassák el a Nomenclator Bizottság titkárához (Zalai Tamás, H-5100 Jászberény, Berényi u. 6. (tamas.zalai@www.hnp.hu)). Az itt felsorolt adatok nagyrészt az érdekes megfigyeléseket közzétevő www.birding.hu internetes oldalról származnak.

Összeállította: Hadarics Tibor

SWAROVISION
technológiával

EGYEDI EL FELÉPÍTÉS
verhetetlen funkcionalitás

SEE THE UNSEEN
WWW.SWAROVSKIOPTIK.COM

SWAROVSKI
OPTIK

AZ ÚJ EL 42 A MEGFIGYELÉS ÚJ DIMENZIÓJA

A SWAROVSKI OPTIK forradalmi SWAROVISION technológiája teszi lehetővé az új EL 42-es utolérhetetlen képminőségét. A legjobb lencsék használata, azok optimalizált bevonatai és a széles tartományban állítható szemtávolság még a kép szélein is maximális kontrasztot, briliáns színeket és a szemüvegesek számára is 100%-os látómezőt eredményez.

ÚJ FÓKUSZ-MECHANIZMUS
1,5 méter közel-fókusz

Kulturális Örökség Napjai 2010. szeptember 18–19. MEGHÍVÓ A VILLAMOS ENERGIA IRÁNYÍTÓJÁNAK NYÍLT NAPJÁRA

- ✓ Szimulátor látogatás
- ✓ Filmvetítés
- ✓ Gyermekrajz verseny
- ✓ Műfészek készítés
- ✓ Tűzoktató
- ✓ Interaktív előadás: madárvédelem a nagyfeszültségű hálózat mentén
- ✓ Gödi alállomás meglátogatása

A nyílt napokon látogatóink beléphetnek a más napokon elzárt, szigorúan védett szimulátor helyiségbe is!

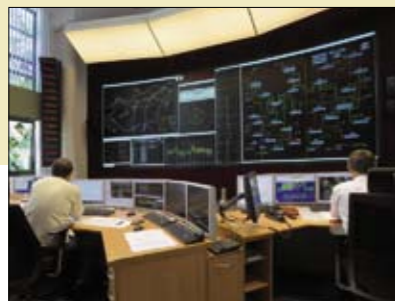
A rendezvény keretében interaktív módon, a közönség bevonásával – filmvetítés, rajzverseny, műfészek-készítés és tűzoktatókíséretében – bemutatjuk a nagyfeszültségű hálózat mentén folyó madárvédelmi tevékenységet is.

A programsorozat részeként az érdeklődők – díjmentesen igénybe vehető buszos utazással – felkereshetik a MAVIR Zrt. 400/220/120 kV-os Gödi alállomását, ahol megtekinthetik a főváros energiaellátásának biztonságát

szempontjából kiemelt fontosságú, más napokon a látogatóktól elzárt létesítményt.

A gödi látogatás busza mindkét nap 11 órakor indul a MAVIR Zrt. székházától. A programra a god.szombat@mavir.hu vagy a god.vasarnap@mavir.hu e-mail címen, illetve a **06 1 304 1980**-as telefonszámon lehet jelentkezni.

A MAVIR Zrt. székházában megtartott programok óránként, csoportosan látogathatóak!

A helyszín szombaton és vasárnap 10-től 17 óráig várja az érdeklődőket!
Cím: MAVIR Zrt., 1031 Budapest, Anikó u. 4.

FIGYELEM! A belépéshez személyi igazolvány szükséges!

Bővebb információ a www.oroksegnapok.hu weboldalon!

H-1031 BUDAPEST, ANIKÓ U. 4.
TELEFON: (+36 1) 304 1000
FAX: (+36 1) 304 1719
WWW.MAVIR.HU

Európai Madármegfigyelő Napok október 2-3-án!

Az MME 18 éve vesz részt a nemzetközi programon, amelyet a madártani szervezetek világszövetsége, a BirdLife International indított útjára 1992-ben. Az akció egyben verseny is az európai államok között. A játékban a helyszínek, a résztvevők, és a látott madarak száma alapján értékelik a résztvevő országokat, a legmagasabb számokat elérők nyernek! Magyarország az utóbbi években mindig az első három helyezett között szerepelt. További központi információ a programról e-mailben is kérhető Berényi Zsombortól, a berenyi.zsombor@mme.hu címen.

A megfigyelési eredményeket az MME központi e-mail címére (mme@mme.hu), telefon- (275-62-47) vagy faxszámára (275-62-67) várjuk, vasárnap délután 16:00 óráig. A beküldött részvételi és megfigyelési adatokat kollégáink összesítik, majd továbbítják a koordinációs központba, aminek évről évre más nemzet ad otthont. Akkor is részt vehet a madármegfigyelésben, ha nem kíván szervezett túrához csatlakozni. Számlálja meg kertje madarait, sétáljon a közeli parkban és erdőben barátaival, családtagjaival, és juttassa el hozzánk észlelési eredményeit, így egyéni részvételével is hozzájárulhat Magyarország sikeres részvételéhez!

Építsünk fantasztikus farakást!

Ha a madárvédelmi eszközök, odúk, itatók és etetők mellett csak egyetlen egyéb állatfajok életét segítő módszert szeretnénk vagy tudunk alkalmazni, építsünk fantasztikus farakást! Bátran készítsünk ilyet akkor is, ha gázzal fűtünk, és egyébként nincs szükségünk tűzifára. De akkor sem kell nélkülöznünk a farakás jótékony állatvédelmi hatásait, ha többet-kevesebbet eltüzelünk belőle.

A FANTASZTIKUS FARAKÁS ÖREG FARAKÁS!

Ahhoz, hogy a farakásunk bővelkedjen a sokféle állatban, öreg, több éves rönkök-

re van szükség, ezért a jól felrakott szakaszokat lehetőleg egyáltalán ne bolygassuk. Az igazán gazdag élővilágú farakások, farakás-szakaszok azok, amelyek legalább 4-5 éven át, de akár évtizedek óta háborítatlanok. Amennyiben a farakásunk csak állatvédelmi célt szolgál, ezt nem gond megvalósítani, amennyiben viszont tüzelünk is belőle, hagyjunk megőregedni egy érintetlen részt ebből.

TÖBB FAFAJBÓL, NAGYOBB RÖNKÖKET IS!

Fantasztikus farakásunk mindenekelőtt minél többféle fajfaj 40-50 cm hosz-

A Madárbarát kert program egyik legnagyobb vonzerejét az jelenti, hogy a madarak mellett más állatcsoportok képviselőit is vendégül láthatjuk. Elérkezett 2010 ősze, közeledik a fűtési szezon, így a szokásos madárbarát kerti munkák felelevenítése mellett időszerű beszélni egy izgalmas – izeltlábúakat, kételtűeket, hullóket, madarakat és emlősöket egyaránt segítő – eszközről, a fantasztikus farakásról.

szú, akár egészen vastag rönkjeiből álljon, így több farontó bogarat, a rajtuk élősködő fürkészeket és egyéb parazita rovarfajt vonz. A farakást érdemes 1 m magasra, legalább 3-4 m hosszán, a ház napsütéssel és árnyékkal egyaránt érintett lábuzatánál felrakni úgy, hogy az alapi részébe nagy, göcsörtös rönkök is kerüljenek. Különösen a talajszinten hagyjunk 20-30 cm-es hézagokat a fák között. Ha hozzájutunk vastagabb, akár méteres vagy hosszabb kérges rönkökhöz, ezeket keresztbe építsük be, így a faanyag táplálkozó bogarak jobban hozzáférnek a kéregrepedések peterakó helyeihez.

A fantasztikus farakás

Itató

Fürge gyík

A FANTASZTIKUS FARAKÁS KÖRNYEZETGAZDAGÍTÁSA ÉS LAKÓI

Amire nincs szükség a tüzelő raktározásakor, az jól jöhet az állatvédelemben, ezért a farakásba – mintha az sziklakert lenne – telepítsünk a fa „falból” kiugró virágládákat lepkelegelőnek, ezek közelébe pedig helyezzünk el darázs-garázsoknak kifűrt tűzifa kuglikat, vagy helyben készítsünk ilyeneket. A vastagabb, kérges rönkök ideális bogártanyák, ahol nemcsak a különféle bogárfajokat, de a rajtuk élősködő fürkészeket is megfigyelhetjük.

Madárodú és süntánya

Házi egér

Fali gyík

EGÉRVÁR ÉS BAGOLYETETŐ IS

Amennyiben a farakásba beépítünk egy-két „B” vagy „D” típusú mesterséges madárodút, vagy a tűzifa kuglikból kialakítunk egy bástyaként kiöblösödő részt, amelynek belsejébe szintenként benyúlunk néhány csuklóstag ág, majd az egészet feltöltjük széna és száraz levél keverékével, végül az így kapott kiöblösödést befedjük esővédő tetővel – kisemlőslakot kapunk. Egy-egy kisemlős – különösen ősszel – előbb-utóbb megtalálja

Pelyhesméh

Barna ásbölcika

a fészkepítésre alkalmas bűvőhelyet és beköltözik. Ezáltal egyrészt lehetőségünk lesz megfigyelni a kecses mozgású, jópofa házi és erdei egerek, esetleg pelék életét, másrészt az egérvár télen bagolyetetőként is funkcionálhat. A fantasztikus farakás egérvár és bagolyetető funkciója – a bűvőhely kialakítása mellett – úgy tehető a legkönnyebben fenntarthatóvá, ha téli madáretetőt is működtetünk mellette. Ilyenkor a talajra szórt és az etetőből kipotyogó magot az éjjel is aktív kistrágyászlók is fogyasztják, és miközben kijárnak a farakás mellé táplálkozni, a baglyok is elkaphatnak közülük egyet-egyét; különösen akkor, ha a közelben van megfelelő beülést biztosító faág.

Ügyeljünk arra, hogy a környezetünkben ne legyen gondatlanul kezelt konyhai hulladék, így nem kell attól tartanunk, hogy a rágcsálók túlszaporodnak, és semmiképpen sem fognak betelepülni a számukra sokkal zavartabb lakásunkba.

Végezetül a farakás elé érdemes tenni néhány kellően vastag farönköt üllőkének, ezekre telepedve figyelhetjük, fényképezhetjük és videózhatjuk a növények és a betelepülő állatok mindennapjait.

További információk a cikkben érintett lepkelegelőkről, gyíkvárakról, sün- és békamedékekről, egybekről: www.mme.hu > Napi madárvédelem > Más fajok védelmi eszközei

Orbán Zoltán

**INGYENES
ONLINE
FOTÓMAGAZIN
MINDENKINEK!**

WWW.TERMESZETFOTOMAGAZIN.HU

MADÁR TÁRLAT

A biodiverzitás nemzetközi éve kapcsán a Madártárlatban ezúttal ékszerszépségű apróságokat mutatunk be az ízeltlábúak világából. **Rahmé Nikola** kollégánk további látványos felvételei megtekinthetők a <http://rahme.blogspot.com> és a www.flickr.com/photos/eurythyrea honlapokon.

Szúnyoglábú légy (*Sciapus* sp.)

Pirosszemű szarvaslégy (*Trypetoptera punctulata*)

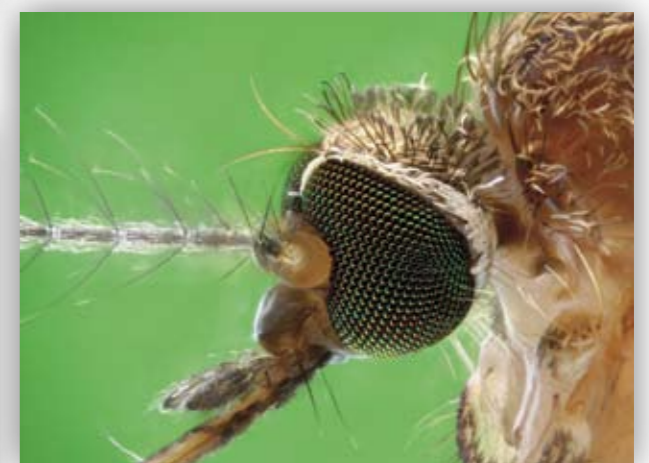
Bögölyportré (*Hybomitra* sp.)

Ugrópók (*Heliophanus* sp.) portréja

Tűzvörös fémdarázs (*Chrysis ignita*)

Csípőszúnyog (*Culicidae*) portréja

VADLÚD VOLTAM

Valamikor vadlúd voltam,
vadludakkal vándoroltam.

Nagy tavakért lelkesültem,
tengeren is átrepültem.

Őszi fényben és homályban
fel-feltámad régi vágyam:

társaimmal útrakelni,
fényt és felhőt úszva szelni.

Majd ha végem itt elérem,
vadlúd-formám visszakérem.

Jóbarátok, ismerősök,
hogyha jönnek bíbor ősök,

nézzetek fel majd az égre,
égen úszó vadlúd-ékre,

s ezt mondjátok eltűnődve:
újra vadlúd lett belőle,

s most ott száll a V-seregben,
hangja szól a fellegekben.

(Áprily Lajos)

A tatai Öreg-tavon minden ősszel vadludak ezrei gyülekeznek, és velük együtt megjelennek az őszbúcsúztató madármegfigyelők is. Ha Ön szereti a jó társaságot, kíváncsi a világon szinte egyedülálló látványra, amit a reggel és este megfigyelhető madártömegek jelentenek, akkor ott a helye az Öreg-tó partján, ahol **november 27-én (szombaton)** egész napos rendezvénnyel várjuk Önt és családját, osztályát, baráti társaságát. **TALÁLKOZZUNK TATÁN!**
A programról részletes ismertető olvasható a www.mme.hu honlapon.